

דעה ברורה

בירור כל סעיף בשלחן ערוך הלכה למעשה
בשפה ברורה וקלה עם אלפי

הלכות כתובת קעקע וקריחה

סימן קפ – אסור כתבת קעקע וקריחה על מת, וכו' י"ב סעיפים

הלכות גילוח הפאות

סימן קפא – אסור גלוח הפאות, וכו' י"ב סעיפים

הלכות לא ילבש גבר שמלת אשה

סימן קפב – דברים האסורים משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב, ח), וכו'

י' סעיפים

ליקט וערך: אשר הורוביץ

לעילוי נשמת מורי חמי הרה"ח ר' שלמה בן הר"ר דוד הכהן דוידוביץ ז"ל כ"ה סיון תשע"ג.

הלכות כתובת קעקע וקריחה

סימן קפ – אסור כתבת קעקע וקריחה על מת, וכו' י"ב סעיפים

א (א) כתבת קעקע, (ב) היינו (ג) ששורט (ד) על (ה) בשרו (ו) וממלא מקום השריטה (ז) כחל או דיו או שאר (ח) צבעונים (ט) הרושמים. ב אם עושה כן על בשר חבירו,

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) כתובת קעקע. שכתוב בתורה (ויקרא יט, כח) וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם, והוא מחוקי הגויים שהיו מנהגם לרשום עצמם לעבודת כוכבים כאילו אומרים שהוא עבד מכור לה ורשום לעבודתה (הרמב"ם עבודה זרה פ"ב ה"א והביאו בית יוסף) ולכן העובר וקעקע עבר על שתי לאווין, משום כתובת קעקע, ומשום בתוקותיהם לא תלכו (ב"ח ד"ה כתובת).

(ב) היינו ששורט על בשרו וממלא מקום השריטה כחול. ויש אומרים שהוא הדין אם עושה להיפך שכותב בתחילה עם צבע ואחר כך שורט את מקום הצבע יש איסור

תורה (ב"ח, ש"ך סק"א, לחם הפנים סק"א. ובמשנת חכמים ביבין שמועה סי' נז אות א בשם הרש"ל והר"ן והרע"ב כתב שאם שינה את הסדר וכתב תחילה איינו מתחייב, וכן כתב המנחת חינוך מצוה רנג לדעת הרמב"ם, וכתב המשנת חכמים שרק מלקות אין בשינה מהסדר אבל איסור תורה יש) ומכל מקום איסור דרבנן יש לכל הדעות (פתשגן הכתב סי' ב).

(ג) ששורט. בין ביד ובין בכלי (פנים יפות [להפלאה] פ' קדושים, וכדעת הריטב"א במכות לב, וכן נראה מהמחבר שלא חילק) ויש מי שכתבו שאינו חייב מלקות אלא בשורט בכלי (רש"י פ' קדושים כתב מקעקו במחט והוא משחיר לעולם, פסקי תוספות מכות לב, והריב"ן מכות לא. והרע"ב בפירוש המשנה במכות שם ועוד).

(ד) על בשרו. ובכל מקום שעושה כן על בשרו אפילו במקומות המכוסים חייב, וכן בכל מה שיכתוב (טור, והביאו הש"ך סק"ב, שלחן גבוה סק"א) ועל ציפורני ידיו ורגליו ובשיניו פטור ממלקות ואולי יש איסור דרבנן (פתשגן הכתב סי' ה) ועל גבות עיניו יש איסור מדרבנן (בפתשגן הכתב שם כתב שחייב, ובקובץ אור ישראל [מאנסי] טו שנה ג-ד עמוד טז, הביא תשובה מהגר"ח שליט"א שכבר בפתשגן הכתב סי' ה כתב שחייב, ועל כל פנים איסור דרבנן יש).

(ה) בשרו. בין איש ובין אשה (הרמב"ם עבודה זרה פ"ב ה"א, והחינוך מצוה רנג).

(ו) וממלא מקום השריטה כחול. ואפילו כצורת אות אחת, ובכל כתב שבעולם שיכתוב, אבל צורה שאינה אותיות ספק האם אסורה מדרבנן או לא (ומה שאמרו מכתו מוכחת עליו, מדובר שמקום המכה היא כצורת אות, פתחי תשובה סק"א בשם המעיל צדקה סי' לא, מוצל מאש דת [אלפאנדראי] סי' נא) ומכל מקום לאשה שאין לה גבות בעינים מותר לקעקע שיראה כאילו יש לה גבות מפני כבוד הבריות (טהרת הבית [לגר"ע יוסף זצ"ל] ח"ג עמוד לג-לד, ועיין בהמשך בבירור הלכה).

(ז) כחול. כך צריך לומר, והוא מלשון צבע (פרישה סק"א, הגר"א סק"ב, ולא כמו שנדפס בטור הנדפס עם בית יוסף דפוס ראשון שגרס כחול, והוא טעות סופר. אבל ברור שגם המקעקע ומכניס בתוכו חול חייב שהרי בכל הצבעונים חייב).

(ח) צבעונים הרושמים. ומהתורה אינו חייב אלא אם הכתב מתקיים לעולם (רש"י פ' קדושים, והריב"ן מכות כא. ותוספות יום טוב) ויש אומרים דדי במה שנשאר זמן רב (נימוקי יוסף מכות כא. ובפירוש רבינו יהונתן מלוניל למכות) והיינו דווקא אם אחר שנמחק נשאר רושם, אבל אם לא נשאר רושם כלל לכל הדעות האיסור רק מדרבנן (פתשגן הכתב סי' ו).

(ט) הרושמים. ואם קעקע ולא כתב, או כתב ולא קעקע אינו חייב, אבל איסור מדרבנן יש (בית שמואל אה"ע סי' קכד סקט"ז, מנחת חינוך מצוה רנג) ויש אומרים שמותר לכתחילה (משנת חכמים

אוֹתוֹ שֶׁנֶּעֱשֶׂה לוֹ (י)פֶּטוּר, (יא)אָלָא אִם כֵּן (יב)סֵיעַ (יג)בְּדִבְרֵי. ג מִתֵּר לִתֵּן (יד)אָפֶר מִקְלָה (טו)עַל מִפְתּוֹ. ד הָרוּשִׁים עַל עֶבְדוֹ שֶׁלֹא יִכְרֶח, (טז)פֶּטוּר. וְנִרְאֶה (יז)לְכַתְּחִלָּה

~~~ דעה ברורה ~~~

מצוה זו, ויש גם קצת ראייה שכן דעת השלחן ערוך וחכמת אדם כלל פט סעיף יא, וקיצור שולחן ערוך סי' קסט סעיף א, ובן איש חי שנה ב פ' מסעי סעיף טו, מזה שהשמיטו ולא כתבו הלכה זו, הרי שסוברים שמותר) **ולכן כשאינו כתב המתקיים כמו לכתוב בעט על בשרו ומתכוון למוחקו תוך זמן קצר מנהג העולם להקל** (גם בפתשגן הכתב להגר"ח קנייבסקי שליט"א סי' יח כתב שכן מנהג העולם והרצאה להקל כשאינו כתב המתקיים יש לו על מי לסמוך, וכן בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קיא אות א תמה על המנחת חינוך שמהתוספות שהביא ראייה לאיסור אין ראייה כלל, וכן כתב בנשמת אברהם סק"א בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל).

(י) פטור אלא אם כן סייע בדבר. אבל איסור יש למי שנותן שיקעקעו עליו אפילו אינו מסייע כלל (ש"ך סק"ד).

(יא) אלא אם כן סייע בדבר. ואז אפילו קעקעו גוי אסור (דרכי תשובה סק"ה מיד הקטנה עבודת כוכבים פ"ו מצות לא תעשה נח, סקפ"ח).

(יב) סייע בדבר. ואם שניהם מזידים שניהם לוקים, ואם אחד שוגג ואחד מזיד, מי שמזיד לוקה (פרישה, ש"ך ס"ק ג, יא, הגר"א ס"ק ג, יד).

(יג) בירור הלכה: בדבר.

א. איפור קבוע: שמחדירים צבע איפור לתוך העור כדי שהאיפור יעמוד כמה שנים [האיפור מתבסס על ידי החדרת פיגמנטים טבעיים בעלי צבע אל מתחת לפני העור] וידוע כי שכבת העור העליונה עשויה מחמש שכבות של תאים המונחים זו על זו, וארבע התאים העליונים דוחפים זה את זה ומתחלפים במשך זמן של 20-25 יום, ולכן כדי שהצבע ישאר צריך להגיע עד לאחר השכבה החמישית של שכבת העור העליונה ולפני שכבת העור התחתונה.

1. העושה כן לנוי וליופי להחדיר צבע לפניו או מעל גבות העין וכדומה לכתחילה לא יעשו כן כי אינו ברור להלכה שמותר, ומכל מקום העושה כן אי אפשר בודאות לומר שעבר על איסור כתובת קעקע כי יש לה על מי לסמוך, ומכל מקום אינו מדרך הצנועות.

2. ולכסות ולטשטש צלקת ולהשלים צורת גבות העין יש להורות להקל אף לכתחילה, ובפרט שבטשטוש צלקות לא מכניסים צבע הנראה אלא צבע של העור, ונראה העור

טבעי, וזה היפך מדרך כתיבה וקעקוע שנראה הקיקוע (הנה נחלקו פוסקי זמננו האם הוא בכלל איסור כתובת קעקע או לא, דעת האוסר הובא בחוברת תחומין יח תשנ"ח עמוד 110 בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"י פישר זצ"ל והגר"ע יוסף זצ"ל [ועיין בהמשך], ולהבדיל בין חיים לחיים הגר"ח קנייבסקי שליט"א שכן ענו בתשובה בעל פה, ומצאתי תשובתו שהובא בקובץ אור ישראל [מאנסי] טו שנה ג-ד עמוד טז, שעצם כתיבת קעקע בתוך העין כתב כבר בפתשגן הכתב סי' ה שחייב, ועל כל פנים איסור דרבנן יש. אולם הגר"ע יוסף זצ"ל בספרו טהרת הבית ח"ג עמוד לג-לד כתב שכיון שהאיפור החשמלאי הזה אינו חודר אלא בתוך השכבה העליונה של העור, מה שאין כן בכתובת קעקע מחדירים המחט בעומק עד לאחר שתי שכבות של עור הגוף, יש כמה סיבות להיתר, שאינו לעולם אלא רק לכמה שנים, וגם אין בו צורת אותיות. ויש לצרף דעת הר"ף והרא"ש שהלכה כרבי שמעון שצריך שיהיה כתוב לשם עבודה זרה, ואם לא כל האיסור מדרבנן. ולגט פשוט אה"ע סי' קכד ובחידושי חתם סופר גיטין כ: וערוך לנר מכות כא והשוואל ומשיב מהד"ת ח"א סי' מט אף הרמב"ם לא חייב מהתורה בכתובת קעקע אלא בעושה לשם עבודה זרה, אבל לא כשכוונת הכתיבה לצורך אחר כמו על עבד שלא יברח, ועדים שחתמו על גט הכתוב בידו של עבד לא חתמו משום כתובת קעקע אלא כדי לגרש בו האשה, ואם כן יש שלשה טעמים להיתר, ולכן העושה כן לנוי וליופי אין מזחחים אותה כי יש לה על מי לסמוך. ולכסות ולטשטש צלקת ולהשלים צורת גבות העין יש להורות להקל אף לכתחילה. ובשו"ת שבט הלוי ח"י סי' קלז כתב להחמיר בצורת ייפוי קעקוע שעושות נשים למעלה מעיניהן, אי בעית אימא מטעם סרך איסור כתובת קעקע עצמו, ואי בעית אימא כי מעשה שחץ הוא, וידוע מה דאיתא במדרש רבה כי דברים כאלה היו

~~~ דעה ברורה ~~~

גורמי חורבן בית המקדש, עד כאן. ועוד מצאנו בקובץ אורייתא יח עמוד קעה תשובת הגה"ר שרגא פייוויש שנעבאלג בעל מחבר ספר שרגא המאיר שמסקנתו שלצורך רפואה לכסות צלקת יש להתיר.

ב. יש מי שהתיר לקעקע על ידי גוי בלי סיוע ישראל כלל, למי שנולד ממזר על מצחו שהוא ממזר, ואפילו שאמירה לגוי שבות בכל האיסורים מכל מקום בכדי שלא יבוא לידי איסור חמור שלא יכשלו אחרים וינשאו עמו וכתוב לא יבוא ממזר הותר (ש"ת זרע

אמת ח"ג ח"ד סי' קיא).

ג. מי שחקק בגופו כתובת קעקע מן הראוי להורידה, אבל אין חיוב בדבר (וכלשון המנחת חינוך במוסך השבת מלאכת מוחק סק"ד, להיות כן על בשרו אינו נכון לישראל. ועיין באוצר המדרשים עמוד 247 תנו רבנן בשלשה דברים אומות העולם מכעיסין אותו ואחד מהן בכתובת קעקע שעל ידיהן, וישראל מרצין אותו בתפילין שעל ידיהם. וכן פסק בש"ת שבט הקהתי ח"ה סי' רעו סק"ב).

ד. וכשחקק על ידו צורה שאינה יפה ואסור לומר הברכה כנגדה יניח תפילין במקום שהוא פנוי מהצורה (ש"ת מנחת יצחק ח"ג סי' יא) או שיעשה שרטוטים אפילו מכתובת קעקע כדי שלא יהיה ניכר עליו צורה זו (ש"ת בצל החכמה ח"ה סי' פא-פב). וכהיום שאפשר להסירה על ידי ניתוח פלסטי ודאי שטוב להסירה, ועד שמסירה או שאינו יכול להסירה ואין לו מקום פנוי ביד בלי תמונה זו יש להתיר לו להניח תחתיו חתיכת בגד, ולא יברך על התפילין של יד אלא על השל ראש, ועדיף שיניח בידו במקום הנחת תפילים חתיכת עור כי מין במינו אינו חוצץ (שבט הקהתי ח"ו א"ח סי' יח. ובאחרונים יש דעות שבכל היד מין במינו חוצץ).

ה. ניצולי שואה שחקק מספר על ידיהם אין עניין להסיר החקק, שהרי עשו להם בעל כורחם, וגם על ידי מספר זה ניכר שסבלו יסורים רבים בגלל שהם יהודים וקידשו השם בזה, ואדרבה בבואם לבית דין של מעלה יראו מה עוללו להם ויהיה זה למליץ יושר בעבורם (שבט הקהתי סי' קנד אות ב).

(יד) אפר מקלה. פירוש: אפר כירה. והחידוש הוא שלא רק אפר סתם מותר אלא אפילו אפר מקלה (ב"ח, ט"ז סק"א, ש"ך סק"א) שהוא אפר כירה והוא קשה ומקקעת מקום המכה, והרושם נראה שם לאחר זמן, מותר (ט"ז שם) וכל שכן לתת מיני דיו שיש נותנים על המכה שמותר.

(טו) על מכתו. אפילו שנראה ככתובת קעקע כיון שמכתו מוכיחה עליו, שאינו עושה משום חוקות הגוים אלא לרפואת המכה (לבוש סעיף ג, ש"ך סק"ו) ואפילו לאחר שתתרפא המכה עדיין ישאר במקום המכה סימן שפעם היה שם מכה (ט"ז סק"א).

(טז) פטור. אבל אם כותב סתם חייב מלקות (כך משמע פשוט לשון המחבר, ובמאירי גיטין כ: כתב גט על עבדו בכתובת קעקע כתב, ואפילו שכתובת קעקע אסור, אפשר שאין אדם מזהר על עבדו בכך, ועיין שם שנסתפק אם האדון חייב או לא).

(יז) דלכתחילה מיהא אסור. כי התורה לא אסרה אלא כשעושה כתובת קעקע משום כתיבה וכדרך שעושים הגוים, אבל כשעושה חותם לעבדו שלא יברח אינו מתכוון לכתובה אלא לשמירה (גט פשוט אה"ע סי' קכד סק"ל, חתם סופר גיטין כ: מהר"ם שיק מצוה רנד. וכעין זה פירש בבארות המים עבודה זרה פרק י"ב שלא ניכר שכותב לשם עבודה זרה אלא שכן רגילים לרשום העבדים שיהיו ניכרים שהם עבדים לאדוניהם) אבל מדרבנן לכתחילה אסור, כי אינו עדיף מאפר מקלה על מכתו שלא הותר אלא משום שמכתו מוכחת עליו ולולי זה היינו אוסרים כל שכן בעבד (הגר"א סק"ד, ומכתו מוכחת עליו מותר כי כל הרואה את המכה, אבל בעבד אין כל כך הוכחה לרואה ולכן יש קצת מראית עין ולפיכך לא התיירו. חסדי דוד על התוספתא מכות פ"ג ה"ט, ואולי מפני זה כשקנה מרדכי להמן רשם דוקא על רגלו שהוא עבד כמבואר במדרש [אוצר המדרשים עמוד 60] כי הרושם על עבדו פטור ואפילו אם יש חשש מראית עין מכל מקום על רגלו אין אפילו חשש

מִיָּהָא (יח)אָסוּר (ד"ע). ה' (יט)הַשְׁזָרָה (כ)בְּבִשְׂרוֹ אֵינוֹ חָיִב אֲלָא אִם בֵּין עוֹשֶׂה בֵּין (כא)עַל מֵתוֹ (כב)אוֹ לְעִבּוּדַת בּוֹכְבִּים, אֲלָא שְׁעָל מֵתוֹ חֲכִיכִים בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וְלְעִבּוּדַת בּוֹכְבִּים אֵינוֹ חָיִב אֲלָא (כג)בְּכָלִי. וְגִדְדָהּ וְשָׂרִיטָה עַל מֵת, (כד)אָסוּר, אֲפִלּוּ שְׁלֹא

~~~ דעה ברורה ~~~

מראית עין) ובפרט שיכול לעשות סימן אחר שכולם ידעו שהוא עבדו ולא סימן שאסרה תורה (רוח חיים סק"א). ויש מי שאומר שדווקא כשהעבד מל וטבל, אבל עבד שקנאו ישראל ולא מל ולא טבל מותר לקעקע בבשרו כשם שמותר לשרט בבשר הכנעני (פתחי תשובה סק"ב בשם נודע ביהודה תנינא חלק אה"ע).

(יח) אסור. ואפילו כן הכותב גט בכתובת קעקע על גופו של עבדו וחתמו עדים הגט כשר (שלחן ערוך אה"ע סי' קכד סעיף ז) אם בשעה שחתמו היו שוגגים (בית שמואל שם סקט"ז) או באופן שהכתיבה היה בצורה שאין בה איסור תורה אלא איסור דרבנן (פרי חדש שם) או כשהעבד לא מל ולא טבל (לנודע ביהודה שהובא בהערה הקודמת) ולכן אין העדים נחשבים כרשעים שעברו על איסור תורה.

(יט) השורט בבשרו. שנאמר (ויקרא יט, כח) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם, ועוד נאמר (שם כא, ה) ובבשרם לא ישרטו שרטת, ואפילו שנאמרו בו שתי פסוקים אין איסורו אלא לא אחד (הרמב"ם בספר המצות לא תעשה סוף מצוה קע, ובדינא דחיי ח"א מהלכת עבודה זרה וחוקות הגויים לאווין סב ביאר כי שני לאווין אלו הוצרכו להשלים אחד לחבירו, האחד לחייב על כל שריטה ושריטה, והאחר על כל מת ומת, ולאווים המשלימים אחד את השני נימנן בלאו אחד) והוא מחוקות הגויים, ואינו ראוי לבניו של מקום שצריכים להיות נאים (רש"י דברים יד, א ד"ה לא) ולכן יש מי שאומר שעובר גם על בחוקותיהם לא תלכו (הב"ח ד"ה כתובת).

(כ) בבשרו. ויצא ממנו דם (רש"י מכות כ: ד"ה שרט, כתב עושה חבורה. ובערוך לנר שם שחבורה אינו אלא בהוצאת דם, וכן כתב הריעב"ץ בלחם שמים במשנה מכות שם, והביאו הלקט אליהו [שפירא, נדפס תקצ"ה] ח"ב מצות לא תעשה מה בהגה) ואין שיעור לשריטה ואפילו בכל שהוא (הריטב"א מכות שם ד"ה ושרט, ומה שכתוב בתוספתא מכות פ"ג ה"ח בכדי שיראה משם שריטה היינו כל שהוא כמבואר בספר בית חדש על היראים עמוד אלילים סי' צא. וכן פסק בלקט אליהו שם) ואינו חייב עד שיהיה ניכר בבשר רושם הגדידה (טורי זהב בספרו דברי דוד על התורה דברים יד, א) ובכל מקום ששורט חייב (חינוך מצוה תסז) ואפילו אינו ממלא מקום השריטה בצבע (ש"ך סק"ז)

(כא) על מתו. בשביל מתו (ש"ך סק"ח).

(כב) או לעבודת כוכבים. וכשמתגודד לעבודת כוכבים עובר באיסור לא תתגודדו (דברים יד, א) שכן היה דרכם של עובדי אלילים להתגודד לאליל שלהם, כמו שכתוב (מלכים א יח, כח) ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפוך דם עליהם. ויש אומרים שלוקה מלאו של ושרט לנפש (דינא דחיי לאווין סב, כי גדידה ושריטה אחת הם).

(כג) בכלי. כיון שעבודה גמורה היא בכלי, ולכן חייב סקילה אפילו כשאין עבודתה בכך (בית יוסף, שלחן גבוה סק"ו) ודוקא כששרט לשם עבודה זרה ממש, אבל אם שורט לאלילים כחוק העובדי כוכבים בכדי שיתעורר האליל לענות אותם אינו חייב מיתה (כסף משנה עבודה זרה פ"ב ה"ג). ויש אומרים שהחייב סקילה הוא דוקא אם דרך עבודתה בכך, אבל כשאין עבודתה בכך אינו חייב סקילה אלא לוקה מלאו של לא תעבדם (תוספות מכות כא.

(כה) בַּפְּנֵי הַמֶּת. (כו) וְעַל צֶעַר אַחֵר, (כז) סָלִי (בֵּית יוֹסֵף מִפִּי הַטּוֹר) (כח). ז' יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר דְּדוֹקָא שְׂרִיטָה, אֲבָל אִם מָכָה בְּיָדוֹ עַל בְּשָׂרוֹ עַד שֶׁדָּמוֹ שׁוֹתֵת, (כט) מִתֵּר. (ל) וַיֵּשׁ מִי

~~~ דעה ברורה ~~~

ד"ה על. ובדינא דחיי לאווין סב הקשה שהרי זה לאו שבכללות ואין לוקין עליו) ויש אומרים שלוקה משום שהלך בחוקות העמים (תוספות שאנץ בפירושו למכות כא. ד"ה על) ויש אומרים שאפילו שרט בכלי ועבודתה בכך אינו חייב אלא מלקות (הרמב"ם שם הלכה יג, ולביאור הכסף משנה היינו דוקא כשכוונתו כדי שיתעורר האליל לענות אותם, אבל כשכוונתו לעבודת אלילים ודאי שחייב מיתה, וכדעת הרמב"ם פסק החינוך מצוה תסז). וכשחייב בשורט לעבודה זרה החיוב זה אפילו שורט שלא בפניה (לבוש סעיף ו, ופרישה סק"ו). אבל אם שורט ביד אינו חייב אבל איסור יש (דרכי תשובה סק"ט מצמח צדק החדש על המשניות סוף מכות).

(כד) אסור. כיון שאתם בנים למקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים (רש"י דברים יד, א) ולכן אחד אנשים ואחד נשים אסורים (ערך לחם למהריק"ש).

(כה) בפני המת. שהרי סתם כתוב לנפש או למת, ולא חילקה התורה בין בפניו לשלא בפניו (לבוש סעיף ו. ובמאירי סנהדרין סח. הביא יש אומרים שאינו חייב אלא בפני המת).

(כו) ועל צער אחר. כמו על איבוד ממנו, ואפילו על עבדו שמת אין איסור, אלא שאין ראוי לעשות כן אפילו על ממון (ערך לחם למהריק"ש).

(כז) שרי. אפילו מדרבנן, ולא רצו חכמים לגזור, כי אין אדם נתפס על צערו (לבוש סעיף ו).

ויש אוסרים (החינוך מצוה תסז, הב"ח, ש"ך סק"ט, בית לחם יהודה סק"ד, וביפה ללב ח"ג אות א הביא ראייה שכן עיקר) שהרי אסור לאדם לחבול בעצמו (כמו שפסק הבית יוסף בחושן משפט סי' תכ) ואין חילוק בין חבלה לשריטה ובשניהם אסור לאדם לחבול בעצמו (שר"ת חכם צבי הנוספות סי' יא) אבל מי שיש לו מכה על בשרו מותר לו לשרוט את מקום המכה כדי לפתוח את המכה בין אם פותח בעצמו או מבקש מחברו שיפתח לו את המכה (פתחי תשובה סק"ח משו"ת זרע אמת ח"ג מי"ד סי' קי"א).

(כח) בירור הלכה: ובכלל איסור לא תתגודדו, יש עוד דין, שלא יהיו שני בתי דינים בעיר אחת זה נוהג במנהג זה, וזה נוהג במנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת גדולה, וכתוב לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות (יבמות יג והביאו הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פ"ב ה"ד).

ועיין בש"ך סי' קסב בסוף הנהגת אר"ה מה שכתב בזה) והוא איסור מדרבנן שסמכו על הפסוק (פרי חדש במים חיים על הרמב"ם שם, וכן ביעיר אוזן להחיד"א מערכת הב', ולא כהרב צידה לדרך שכתב שהאיסור מהתורה. וכן כתב המנחת חינוך מצוה תסז שהאיסור מדרבנן).

(כט) מותר. כמו שמצאנו ברבי עקיבא שעשה כן על רבי אליעזר (ט"ז סק"ב).

(ל) ויש מי שאוסר. כשעושה כן על המת, אבל אם עושה כן בשביל התורה, כשמת אדם גדול ומצטער על התורה שנלקחה מותר, ולכן היה מותר לרבי עקיבא לעשות כן כי רבי עקיבא על תורתו של רבי אליעזר עשה כן (ט"ז סק"ב, ש"ך סק"י, בית לחם יהודה סק"ה, שלחן גבוה סק"ח ותמה על הלבוש שלא כתב חילוק זה) ואפילו בזמן הזה מותר לעשות כן על רבו מובהק (בית הלל סק"א).

שלחן ערוך

ז

שְׁאוּמֵר. ח' הַמְשִׁירֵט ה' שְׁרִיטוֹת (לא) עַל מַת אֶחָד, אוֹ עַל ה' מַתִּים (לב) שְׁרִיטָה (לג) אֶחָת, ה'. ט' (לה) קֶרְחָה הוּא שְׁתוּלֵשׁ מִשְׁעָר רֹאשׁוֹ (לו) עַל הַמַּת (לז) בְּכָל מְקוֹם (לח) בְּרֹאשׁ, בֵּין בֵּיד (לט) בֵּין בָּסֶם, וְשִׁעוּרוֹ בְּיַד שְׁיִרְאָה מִרֹאשׁוֹ בְּגָרִים

~~~ דעה ברורה ~~~

(לא) **על מת אחד וכו'.** וכן לעבודת אלילים אחת או שריטה אחת לחמש עבודה זרה חייב אחת (מנחת חינוך מצוה תסז).

(לב) **שריטה אחת.** והתרו בו על כל אחד ואחד (מנחת חינוך מצוה תסז) ויש אומרים אפילו בלי התראה על כל אחד ואחד (המאירי מכות שם).

(לג) **אחת.** והיו כל החמשה מתים מונחים לפניו (ביאור החפץ חיים לתורת כהנים פ' קדושים פרק ו פסיקתא ט).

(לד) **חייב חמש.** ואפילו שרט את כל החמשה שריטות בפעם אחת בחמש אצבעותיו חייב על כל אחד ואחד (פרשת הכסף על הרמב"ם עבודת כוכבים פ"ג דף צז ע"ב. ולא כמו שנסתפק בדינא דחיי לאוין סג דף סח ע"ב).

(לה) **קרחת.** האמורה בתורה (דברים יד, א) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, והוא לאו שחייבים עליו מלקות (הרמב"ם שם הלכה טו). ואסור בגלל שכך הוא חוקות הגויים (טור ובית יוסף) או שלא יעשה כמנהג חסרי הדעת (חינוך מצוה תסח, והרמב"ם בספר המצוות לא תעשה קעא, אולם בהלכות עבודה זרה בפ"ב לא הזכיר טעם לאיסור) או כי מנהג האמורים היה לפי שהיו עושין מן העולם הזה עיקר וכאשר ימות להם מת ויאבד מבניהם הוא אבוד לעולם, אבל אתם אינכם כן, כי, בנים אתם לה' ודרך האב להוריש לבנו מנה יפה שיש לו, ולפיכך העולם הבא שבראתי הוא מעותד לכם, ועל כן אי אתם רשאים להתגודד על מת ולא למרט שער הראש, כי בטוחים אתם שאם יאבד הגוף בעולם הזה שתירשו חיי העולם הבא שהוא העיקר (רבינו בחיי דברים יד, א).

(לו) **על המת.** ואפילו שלא בפניו (מנחת חינוך מצוה תסח) אבל הקורח על החי מחמת צער אינו חייב (דעת תורה משר"ת שערי תשובה להגאונים סי' קל) ואפילו נשבה בנו בין הגויים ואינו יכול לפדותו וידוע שיהרגהו פטור כיון שעדיין אינו מת (תנופה חיים [פאלאג'י] על מיכה א סי' א).

(לז) **בכל מקום בראש.** ואפילו שכתוב לא תשימו קרחה בין עיניכם למת, מכל מקום לומדים מהלאו האמור בכהנים שחייבים על כל הראש, והוא הדין בישראל חייב על כל הראש (מכות ב). אבל בפדחתו כנגד מקום העינים מחלוקת האם הוא בכלל האיסור (לכסף משנה עבודת כוכבים פ"ב הט"ו הוא בכלל השיעור ואסור, והתוספות יום טוב נגעים פ"י מ"י השיג עליו).

(לח) **בראש.** כי כן היה מנהג הגויים לקרוח בראשם קרחה על מתיהם (רבינו הלל בפירושו לתורת כהנים בתחילת פ' אמור). ויש מי שאומר שאפילו בכל גופו (דברי זהב לטורי זהב פ' ראה על הפסוק ולא תשימו קרחה).

(לט) **ובין בכלי.** וכן כתבו כמה פוסקים (לבוש סעיף ט. וכן משמע מהרמב"ם בספר המצוות לא תעשה מצוה קעא, אולם הרשב"ץ בזהר הרקיע לאווין נה כתב שדווקא ביד חייב אבל בכלי פטור).

שלחן ערוך

(מ) פָּנּוּי בְּלֹא שֵׁעָר, (מא) וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. (מב) וַיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, דְּאִסּוּרָא אֵבָא אָפְלוּ (מג) בְּשַׁעַר אֶחָד. י קָרַח קָרְחָה אַחַת עַל ה' מֵתִים, אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא (מד) אַחַת. אֶכָּל אִם קָרַח ה' קָרְחוֹת עַל מֵת אֶחָד, (מה) חַיֵּב (מו) עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. **יא** הַקֹּרֶחַ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ, וְהַמְשַׁרְט בְּבֶשֶׂר חֶבְרוֹ וְחֶבְרוֹ מְסִיעַ, אִם שְׁנֵיהֶם מְזִידִים שְׁנֵיהֶם לֹקִים. אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד, הַמְזִיד לֹקֵה. **יב** (מז) גַּם הַנְּשִׁים מְזַהְרוֹת בְּכָל יְקָרְחוֹ (נוקמא כא, ה). חֲגֵה: (מח) וְכָל שָׂכֵן בְּכָל יִשְׂרָאֵל (נוקמא כא, ה) (טז) וְגַם לְהַזְכִּירָם שְׁלָל תַּחֲלָטָה בְּשַׁעְרֵיהֶן עַל מֵת, שְׁלָל תַּחֲלָטָה לִידֵי קָרְחָה (טז) בְּשֵׁם הַיְּהוָה (מט) בְּשֵׁם הַיְּהוָה.

~~~ דעה ברורה ~~~

(מ) פָּנּוּי בְּלֹא שֵׁעָר. שהשער שבו נתלש מעיקרו, באופן שלא יחזור ליגדל במקום הזה (מנחת חינוך מצוה תסח) ויש אומרים שבכל צורה שתלש חייב (שו"ת שאול שאל סי' פב).
(מא) ויש אומרים שתי שערות. ואפילו היה זמן מרובה בין תלישת שער אחד לתלישת שער השני (מנחת חינוך מצוה תסח).
(מב) ויש מי שאומר דאיסורא. מהתורה, יש אפילו בשער אחד (גליון מהרש"א, ולכן כתבו המחבר בלשון יש מי שאומר כי לשאר הדעות האיסור מדרבנן).
(מג) בשער אחד. ונלמד מדין ליקט שערות שחורות מתוך הלבנות שחייב אפילו בשערה אחת (בית יוסף) ועוד כיון שחצי שיעור אסור מהתורה (שו"ת חכם צבי הנוספות סוף סי' יא, הגר"א סק"ב. ובחקרי לב א"ח סי' נח כתב שהבית יוסף ושאר ראשונים לא כתבו טעם החיוב בגלל חצי שיעור, כי לדעתם אינו אסור חצי שיעור מהתורה אלא באיסורי אכילה או בשבת יום טוב בלבד, אבל לא בשאר איסורים). ועוד כיון שאיסור תלישת עור אסור מהתורה אפילו במשהו (רעק"א מליקוטי חכם צבי שנדפסו בספר בית אהרן).
(מד) אחת. ויש אומרים שחייב על כל קרחה וקרחה (חינוך מצוה תסח, והגר"א סק"א).
(מה) חייב על כל אחד ואחד. אפילו לא התרו בו אלא התראה אחת (הרמב"ם שם הט"ו, והתוספות מכות כ: ד"ה לא) ודוקא כשקרח את החמשה קרחות בבת אחת על ידי חמש אצבעותיו, אבל אם קרח בזה אחר זה שלא בבת אחת אינו חייב אלא אחת (רש"י מכות כ: ד"ה הכי גרסינן, ובצינף מלוכה פ"א בהערה יב הביא מהקדק אורה נזיר מב. ד"ה אחר העיון שכתב לפרש בדברי רש"י שבזה אחר זה אם לא היה התראה אחת אינו חייב אלא אחת. וכן דעת הרמב"ם פ"ב הט"ו, והר"ן קידושין לו. ובמהרש"ל בביאור לסמ"ג לא תעשה סג שכן דעת הסמ"ג, וכן פירש הרע"ב במשנה מכות פ"ג).
(מו) על כל אחת ואחת. כשיש הפסק קצר בין קרחה לקרחה, כי אם הקרחות מחוברות נחשבות כקרחה אחת (מנחת חינוך מצוה תסח).
(מז) גם הנשים מזהרות. שנאמר (דברים יד, ב) כי עם קדוש אתה, אחד אנשים ואחד נשים (בית יוסף).
(מח) וכל שכן בבל ישרטו. כי אם באיסור קרחה התלוי בשערות הקילה התורה על הנשים שאינם באיסור הקפת הראש וגילוח הפאות, כל שכן בבל ישרטו שאין תלוי בשערות שאינם אסורות (ט"ז סק"ג) ועוד אם בבל יקרחו שיש בגמרא דעת איסי הסובר שמזהרות פוסקים שלא כמותו ואינם בבל יקרחו, כל שכן באיסור בל ישרטו שלא מצאנו מי שחולק שאינם מזהרות (שלחן גבוה סק"ז).
(מט) בשריטה. אבל עבדים ושפחות אינם בכלל עם קדוש ולכן אינם מזהרים (שו"ת בשמים ראש בהגהות כסא דהרסנא סי' שכד) ויש מי שנסתפק (הגהות יד שאול). וישראל השורט בבשר הגוי אפשר שפטור, אבל גוי השורט לישראל [על פי בקשתו או סיועו] חייב הישראל (מנחת חינוך מצוה תסז).

שלחן ערוך

ט

סימן קפא – אסור גלוח הפאות, וכו' י"ב סעיפים

א (א) פאות הראש הם שתיים. (ב) סוף הראש הוא מקום חבורו ללחי (ג) מימין ומשמאל. ב בין שגלח הפאות בלבד, בין שגלח כל הראש עם הפאות, (ד) חייב. ג אינו חייב (ה) אלא (ו) בתער. ויש אוסרים במספרים (ז) כעין (ח) תער, (ט) ויש לחוש

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) פאות הראש. שכתוב (ויקרא יט, כז) לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך. ולמדו מכאן שאסור להשוות את היקף שער הראש על ידי הסרת השיער שעל הצדעים, שהוא מקום השיער בצידי הראש, ובכך נעשה הראש מוקף ללא שיער (מכות כ:).

(ב) סוף הראש הוא מקום חיבורו ללחי. פירוש: שבראש יש שתי עצמות, האחד הוא עצם הגולגולת האחורי, והשני הוא עצם הפנים, וסוף עצם הראש - הגולגולת, וחיבורו עם עצם הפנים הוא בעצם הלחי, ושם מקום הפאות, ויתבאר בסיעתא דשמיא בסעיף ט.

(ג) מימין ומשאל. אצל האוזן (ש"ך סק"א).

(ד) חייב. כי הכל נחשב הקפה (לבוש סעיף ב) ולרמב"ם איסור הקפת הראש טעמו, מפני שכן היו עושים העובדי כוכבים, והוא חוק שלהם, כי עובדי אלילים עושים כל תחבולות לעשות פסילים בתמונת אדם, אך לעשות לו שיער זה אי אפשר אם לא שמדביקו מאדם אחר, ועל כן לכבוד פסיליהן עושים האמוריים ההיפך שמגלחים שערות ראשם ופיאותם לגמרי ויתדמו הם לפסילים שלהם (דרשות חתם סופר ח"ב דף שיט ד"ה כתיב) ולפי זה מי שקרוב למלכות ורוצה לגלח כן כדי שדבריו יהיו נשמעים למלך מותר לו להקיף פאת ראשו. אולם לדעת הטור אין טעם זה מפורש, ולפי זה האיסור הוא על כל אחד אפילו למי שנכנס בבית מלכים (ט"ז סק"א).

(ה) אלא בתער. אבל במספרים כעין תער מותר, לפי שיש שינוי בלשון הפסוק, שלגבי פאת הזקן בכהנים כתוב (ויקרא כא, ה) פאת זקנם לא יגלחו, וכאן כתוב (ויקרא יט, כז) לא תשחית פאת זקנך, משמע שאינו חייב אלא בגילוח שיש בו השחתה, והוא על ידי תער, ונלמד פאת הראש מפאת הזקן שאינו מחוייב אלא בתער (לבוש סעיף ג).

(ו) בתער. אבל שער ראשו מותר לגלח בתער (לחם הפנים שכן ראה שגילח מורו הגאון המגן אברהם).

(ז) כעין תער. שגוזז במספרים סמוך לבשר (ש"ך סק"ב) וכל שלא נשאר בכדי לכוף ראש השיער לעיקרו נחשב כעין תער (רמב"ם נזירות פ"ה הל"א).

(ח) תער. כיון שלא הוזכרה השחתה בראש אלא בזקן, הרי שבפיאות אפילו במספרים כעין תער אסור (לבוש סעיף ג).

(ט) ויש לחוש לדבריהם. ונחלקו הפוסקים כמה צריך לשייר בכדי שלא יחשב כעין תער, יש אומרים שדי אם משאיר מעט מהשיער (חכמת אדם כלל פט סעיף טז, קיצור שו"ע סי' קע סעיף א, חפץ חיים בתפארת האדם [שבסוף נדחי ישראל] סעיף ג, והעתיקו בביאור הלכה סי' רנא ד"ה אפילו). ויש אומרים שצריך לשייר מהשיער כדי שיוכל לכוף את ראש השיער למקום צמיחתו [בכדי לכוף

שלחן ערוך

לְדַבְּרֵיהֶם. ד' (יג) הַנֶּקֶף (יא) חַיֵּב אִם סִיעַ בְּדָבָר (יב) שְׁמִטָּה עֲצָמוֹ אֵלָיו לְהַקִּיפוֹ, אָבֵל אִסּוּרָא אֵבָא אַף עַל פִּי שְׁלֵא סִיעַ, לְפִיכָךְ אִסּוּר לְהִיטֵי נֶקֶף אֲפִלּוּ עַל יְדֵי עוֹבֵד פּוֹכְבִּים. ה' הַמִּקְיָא אֶת הַקָּטָן, (יג) חַיֵּב. (יד) אֲבָל מִקָּר לְהַקִּיף אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים (טו) אִלּוּ אֶת הָאִשָּׁה. (פִּת יוֹסֵף בָּשָׁם הַר"ט). (טז) וְיִשָּׁה מְסַפֶּקִים בְּדָבָר (פִּת יוֹסֵף בָּשָׁם י"א). (יז) וְהָקָטָן, מִקָּר לְהִיטֵי נֶקֶף מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים (כ"ז) פֶּקֶח אֶלֶף הוּא הַגּוֹלִי. ו' (יח) אִשָּׁה אֵינָהּ בְּמִצְוַת הַקָּפָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמִתָּת לְהַקִּיף פָּאֵת רֵאשָׁה, (יט) אִסּוּרָה לְהַקִּיף פָּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ וְאֲפִלּוּ הוּא

דעה ברורה

ראשו לעיקרו] (חתם סופר הובא בהגהות הכתב סופר לסי' קפא, ושו"ת תורה לשמה סי' שפט, ושאל שאל סי' צט, ושו"ת צמח צדק יר"ד סי' צג אות יז, ושו"ת רעק"א שבועות ב ע"ב). ולא נתברר בפוסקים בכמה שיעורו (כי בגמרא נזיר לט: אמרו שלגדל שיער כדי שיכוף ראשו לעיקרו הוא שבעה ימים, אמנם בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קנד כתב וזה לשונו, ובנזיר גופא יש לומר דבשבעה ימים ודאי גדלו כשיעור כדי לכוף, אבל אפשר וקרוב לודאי שיש שגדלים בפחות משבעה ימים, והחוש והניסיון מעיד, עכ"ל. ויש מספרי הזמן שכתבו שהוא כ-5 ס"מ).

(י) גם הניקף חייב. שהרי לשון הפסוק הוא לא תקיפו בלשון רבים (לבוש סעיף ד). (יא) חייב. מלקות.

(יב) שמטה עצמו אליו. ומקרב לו את שערותיו.

(יג) חייב. אפילו שעכשיו אינו מצווה בהקפת הראש כיון שבשעה שיגדל יהיה חייב בהקפה, הרי הוא בכלל ופאת ראשכם (לבוש סעיף ה, ש"ך סק"ג).

(יד) אבל מותר להקיף את העובד כוכבים. כי אינו בכלל ופאת ראשכם (לבוש סעיף ה). (טו) או את האשה. כיון שאינה מוזהרת על זה.

(טז) ויש מסתפקים בדבר. ובלבוש לא הביא דעה זו, כיון שסובר שהעיקר כדעה ראשונה שמותר להקיף את הגוי או את האשה (וכן דעת הב"ח, והש"ך סק"ד).

(יז) וקטן מותר להיות ניקף מן העובד כוכבים. שהרי הקטן אינו מוזהר, ודוקא כשהקטן מעצמו מבקש מהגוי שיקיפו, ואז אפילו אביו אינו חייב להפרישו כי אין מצות חינוך בלאו של הקפה, כיון שאין לו פאת זקן. אבל אסור לאביו או לגדול אחר לומר לגוי שיקיף את הקטן (חדרי דעה, ועיין פתחי תשובה סק"ב שהבית אפרים ח"א סי' עט תמה על הרמ"א שדבר זה לא הוצרך להשמיענו כי זה נלמד מהכללים באו"ח סי' שמג, ולפי דברי החדרי דעה נראה שמיושב הקושיה) ויש אומרים שדבר זה הוא מחלוקת הפוסקים האם אביו מותר לו אפילו לצוות לגוי לגלח בנו או אפילו אם רואה שהגוי מגלחו חייב להפרישו (כמבואר בארוכה בבית מאיר).

(יח) אשה אינה במצות הקפה. לפי שאין שייך בה השחתת זקן, ומי שאינו בהשחתה אינו בכלל הקפת פאת הראש (ט"ז סק"ב).

(יט) אסורה להקיף פאת ראש האיש. וכשמקפת עוברת גם משום לפני עור, כי מכשלה אותו להיות ניקף, ואפילו שהיה יכול להקיף את עצמו מכל מקום יש איסור מדרבנן (רעק"א, ונסתפק אולי אין איסור מצד שמצוה להפרישו כי אם לא תגלחו יגלח בעצמו ויעבור בשני לאווין מקיף וניקף, ועל ידי שהיא מגלחתו היא מונעת אותו מלעבור על לאו של מקיף, ואינו עובר אלא בלאו אחד של ניקף).

שלחן ערוך

יא

(כ)קטן. ז עבדים היכים בהקפת הראש (כא)באנשים. ח טמטום ואנדרוגינום
(כב)אסורין בהקפת הראש. ט (כג)שעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו (כד)ועד

~~~ דעה ברורה ~~~

(כ) קטן. ויש שנסתפק לומר שאפילו איסור דרבנן אין, וצריך עיון (רעק"א).
(כא) כאנשים. אפילו שעבד אינו חייב אלא במצוות שהאשה חייבת בהם, מכל מקום חייב בהקפת הראש לפי שמה שהנשים פטורות זה לפי שכתוב (שם) לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך, והוקש הקפת הראש להשחתת הזקן, והנשים שאינם במציאות שייכות בהשחתת הזקן אינם מצוות גם על הקפת הראש, אבל העבד ששיך בו מציאות השחתת הזקן חייב גם בהקפת הראש (ש"ך סק"ה).
(כב) אסורין. שהרי הם ספק איש ספק אשה (ש"ך סק"ו) אבל אינם חייבים מלקות אם גילחו (בית יוסף, ולכן דייק לכתוב אסורין ולא חייבים, כמו שכתב בסעיף הקודם לגבי עבדים, שלחן גבוה סק"ב).
(כג) שעור הפאה מכנגד שיער שער פדחתו, ועד למטה מן האוזן. והפדחת היא המצח, ומחוד זוית המצח מקום תחילת גדילת שיער הראש, ומשם באלכסון עד לאחורי האוזן במקום שלא צומח השער, היא מקום הפיאה. דהיינו: הגבול העליון של פאת הראש הוא מהזווית שבמפגש השיער היורד על המצח ושיער הצדעים מצד שני, והגבול התחתון הוא זווית המפגש שבין השער שאחורי האוזן ושיער הצדעים, ולבין שני זוויות אלו מותחים קו ישר, ואסור להסיר את השיער שתחת קו זה (וכדעת הריטב"א והריב"ן שהובאו בבית יוסף).

ויש מי שאומר שצורת הפאות הם כצורת אות ר', פירוש: שעושה קו ישר לכיון מעלה מאחורי האוזן, וגם משער שבחוד המצח הולך בקו ישר עד שנפגשים שני הקווים, ונמצא צורת הפאה כמו אות ר' (ש"ת מחשבות בעצה חיר"ד סי' ז).

אולם הלכה כדעה הראשונה (וכן כתבו ש"ת אמרי יושר סי' קכג, וש"ת ארץ צבי סי' ג, ודרכי תשובה סק"א, ולפי זה רק עד האוזן ממש הוא מקום הפאה, וכל השער שמעל האוזן אינו בכלל הפאה, וכמדומה שכן היה המנהג בכל הדורות, ובאורחות רבנו דף רלה סי' מח צייר את מקום הפאות באמצע גובה האוזן כך שצריך להשאיר גם קצת שערות מער האוזן ואמר שכן הורה החז"א זצ"ל).

ועל פי האר"י ז"ל מקום גובה פאת הראש הוא לא עד מקום שאין צמיחת שערות באוזן, אלא עד מקום גובה האוזן, שיצמיד את החלק העליון של אוזנו לראשו, וימשכנה כלפי מעלה, ומשם בקו אלכסוני עד זווית המצח, שזה בערך בשליש המצח (הרח"ו ז"ל בטעמי המצוות פ' קדושים דף עח, ויוסף אומץ דיני פאות בשם האר"י ז"ל) שהוא עד אמצע המצח מעל העינים (ש"ת מחשבות בעצה סי' ז, וסיים שבזמנינו לא כל מוח מסוגל לסבול את זה. וכמה מאחרוני זמנינו כתבו כמה פירושים בדברי האר"י ז"ל, ואין כאן מקומו).

ונהגו להניח בגובה קצת יותר מזה כדי להרחיק מהעבירה (ש"ת כתונת יוסף י"ד סי' א) ומחשש שיבוא לגלח משערות פאת הראש (משנת חסידים יום השישי פ"ה אות ד).

וכיון שמקום צמיחת השערות משתנה מאדם לאדם, לכן מי שכניסת מצחו גבוה בתוך עומק הראש, אם כן מקום זוית מצחו הוא בעומק הראש יותר משאר אנשים, ומשם צריך לשער פאת ראשו (יד הקטנה על הרמב"ם עבודת כוכבים פ"ב ה"ו).

ויש שמעגלים את השיער מלמעלה ליופי הפיאה ואין לזה מקור בהלכה.

שלחן ערוך

למטה מן האזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, (כה) וכל רחב מקום זה (כו) לא תגע בו (כז) י' אינו חייב על השחתת פאת הזקן (כח) אלא (כט) בפתער,

~~~ דעה ברורה ~~~

ולכל הדעות אין איסור בשער הגדל במצח או בשער הראש מול העינים (לבד מפירושו של המחשבות בעצה סי' ז בפירושו לדעת האר"י ז"ל, וגם הוא כבר כתב שלא כל מוח סובל להשאיר כל כך הרבה שערות).

ומי שנשרו רוב שערות ראשו ישער היכן היו גבולות צמיחתם מתחילה.

(כד) ועד למטה מן האוזן. פירוש: שיעור אורך הפאות שאסור לגלח שם הוא כל השערות הצומחים עד סוף האוזן למטה. ונחלקו הפוסקים בדעת המחבר האם פירוש למטה מן האוזן הוא מקום חיבור האוזן ללחי, כי בראש ישנם שתי עצמות, עצם הראש - הגולגולת האחורי, ועצם הקדמי - עצם הפנים, וחיבור סוף עצם הראש עם עצם הפנים הוא בעצם הלחי העליון הבולט, ושם מקום הפאות, והוא המקום ששם סוף צמיחת השערות אצל תינוקות (מחשבות בעצה סי' ז ד"ה היוצא דף ל טור ב), והיא מול תחילת נקב האוזן, ועד שם הוא מקום הפאות למטה (ומה שכתבו כמה מהאחרונים שכן משמע שהבין הביאור הלכה סי' רנא ד"ה אפילו, לא הבנתי שהרי הוא העתיק לשון המחבר ואפשר לפרשו בכמה פירושים). **ויש אומרים עד תחילת האליה [התנוך] שהוא העור הרך שבסוף האוזן, [ולא עד בכלל] וכל רוחב זה הוא מקום הפאות** (שר"ת ארץ הצבי סי' ג, אות ה, ושר"ת אמרי יושר סי' קפג אות ב) **ויש אומרים עד סוף התנוך** (שר"ת באר משה ח"ה סי' קלח, שר"ת תורה לשמה סי' שפט).

(כה) וכל רוחב מקום זה. פירוש: הרוחב לצד הפנים, הוא מהאוזן ועד העצם המסובבת את העין [ציר העין] וכל השערות הגדלים למעלה במצח ועד מקום ציר העין אינם משערות הפאות כלל, וכל השערות הגדלים מציר העין ולמטה בצורת אות ר' הפוכה עד האוזן הם מקום הפאות (מכות כ:): **וטוב להחמיר לא רק עד ציר העין אלא עד הנקב שבו כניסת העין** (כרמ"ע מפאנו ביונת אלם פרק כב).

(כו) לא תגע בו יד. אבל מותר לסרוק את פאת הראש במסרק אפילו שמשיר שער (פתחי תשובה סק"ג מחתם סופר סי' קלט שכך השיב הרעק"א, ועיין בהמשך).

(כז) יד. ואורך שערות הפאות הוא עד מקום פאות הלחי מתחת לאוזן (משכיל אל דל ח"א כלל א פרט ב, שכשמגלח את בנו יניח הפאות ארוכות עד סוף האוזן ויאמר כך צוה השם). **ובשם האר"י ז"ל כתבו שהיה מגדל אורך הפאות עד שהגיעו למקום שער הזקן ממש, ואז היה חותכן עד אותו המקום, כי האורך הנוסף משם ולמטה אינו נקרא פאת הראש** (בית לחם יהודה). **והיינו שאורך הפאות יגיעו עד מקום פאות הלחי התחתון** (שר"ת צמח צדק החדשות ח"ד סי' צג דף פב ע"ג) **שהוא סוף הפנים ולא יותר** (דרכי תשובה סק"ד שכן הגיד לו האדמו"ר הגה"ק מו"ה יחזקאל שרגא זצלה"ה משינאווי בשם רבו הגאון הקדוש מו"ה שלום מבעלזא זצלה"ה שכן היא כוונת האר"י ז"ל, וכ"כ בשר"ת צמח צדק ח"ד סי' כ) **וכשהפאות ארוכים יותר יש נוהגים לגוזזם** (או כי מקום שערות הראש הוא מקום השראת הדינים ועל כן צריך לסלקם, וכמו כן גם בפאות הראש כשהם ארוכות יותר מסוף הפנים, הובא בדרכי תשובה שם בשם האדמו"ר משינאווי זצלה"ה, ובשערי הלכה ומנהג יו"ד סי' לה שמנהג חב"ד לקצץ הפאות שלא לערב האורות של שני תיקונים מה"ג תיקונים דדיקנא קדישא). **ויש נהגו לא לקצר את הפאות כלל** (קונטרס נתיב מצותיך בסידור תפלה ישרה בארדיטשוב פ"ח אות לט וזה לשונו, ששאלו מהרה"ק מבעלזא מפני מה הוא מחמיר מאוד בפאות הראש שלא לקצץ כלל, והגיד לו על פי חז"ל [ברכות יא:] משל לאחד שאומרים זקנך מגודל, אמר להם יהא כנגד המשחיתים, ופירש הרשב"א בלשון נוחותא, אין לנו שום טעם על זה רק צריכים להיות היפוך המשחיתים).

שלחן ערוך

יג

אָבֿל בַּמִּסְפָּרִים (ל) מוֹתֵר, (לא) אָפֿילוּ כְּעֵין תֵּעָר. הִנֵּה: וּמִפֿל מָקוֹם (לב) גִּזְהִירִים פֿשְׁמִסְחָפֿרִין בַּמִּסְפָּרִים שְׁיַעֲשֶׂה הַקּוֹף הַגָּלוּת בַּחֲלָק הָעֲלִיּוֹן מִן הַמִּסְפָּרוֹת וְלֹא בַּתְּחִלָּה, פֿון יַעֲשֶׂה הַכֹּל עִם חֶלֶק הַתְּחִלָּה (לג) וְהִי

~~~ דעה ברורה ~~~

(כח) אלא בתער. והאיסור הוא אפילו אם תחילה גילח את הזקן במספרים עד שנשאר שיער קטן מאוד (פתחי תשובה סק"ד מנודע ביהודה תנינא חיר"ד סי' פ).

(כט) בתער. ויש מי שאוסר להשחית אפילו באבן שמסיר את השיער (בית הלל) כיון שהאיסור להשחית אינו דוקא כשנעשה על ידי גילוח בסכין וכדומה אלא בכל עניין שנשחת השער חייב. ויש מי שאומר שהאיסור דוקא השחתה שעל ידי גילוח דהיינו כשעל ידי חידודו חותך השער ומשחיתו, אבל על ידי משחה השורפת את השער נחשב להשחתה בלי גילוח ומותר, אבל לאחר שמרח את המשחה אסור לגרור את שאריות המשחה בסכין אלא ינקח בידו (נודע ביהודה תנינא חיר"ד סי' פא).

(ל) מותר. ואפילו לכתחילה, ודווקא במקום שנהגו לגלח במספרים, אבל בערי טורקיה נהגו איסור, וכל הבאים לשם יש להם לנהוג כן, ואפילו אם במקומם נהגו היתר (שלחן גבוה סק"ד) ויש אומרים שמעיקר הדין אסור מהתורה לספר אפילו במספרים שלא כעין תער (ש"ת צמח צדק החדש חיר"ד סי' צג, וכן הביא בשם המעשה רוקח בפירושו למסכת מכות, וש"ת מכתם לדוד) ובתשובות חתם סופר (חאר"ח סי' קנט) לימד זכות על המקילים, וסיים והמחמיר קדוש יאמר לו.

(לא) אפילו כעין תער. כי גילוח במספרים אפילו כעין תער אינו משחית את שרשי השער אלא משאיר ממנו מעט, ולכן אינו נחשב השחתה (ריב"ן מכות כ. ד"ה ת"ל, פסקי הר"ד שם, ופירוש רבינו הלל על הספרא תורת כהנים קדושים פרק ו, תוספות נזיר מ: ד"ה דתניא, ובפירוש הרא"ש ושיטה מקובצת שם. ומה שנראה מתוספות שם ד"ה ובתער, שכתבו כעין תער שעוקר השיער ומשחיתו מעיקרו, ובדף לט. ד"ה נזיר כתבו ששעוקר השיער ומשחיתו מהשורש כעין תער, היינו רק לגבי נזיר ולא לגבי פאת הזקן, מנחת יצחק ח"ד סי' קיג אות ד. או שהתוספות מדברים בעוקר השיער וכדומה ולא במספרים, כמבואר בשבט הלוי ח"ד סי' צו) ויש אומרים שאפילו שייר משהו כבר נחשב כעין תער (וכמבואר למעלה בסעיף ג).

ולפי זה לדעת כל הפוסקים שפירשו שכל ההיתר במספרים זה כי המספרים אינם משחיתים את שרשי השיער ומשאירים ממנו מעט, אבל מספרים שכן משחיתים את השיער אסור, ברור שכל סוגי מכוונות הגילוח אסורים בהחלט, לבד מכוונה שפעולתו להשאיר שיער הנרגש, ולזה לדעתם יצא מכלל השחתה, אבל לדעת החזו"א גם כשהמכוונה ללא סכין כלל יש לאסור כי לא כולם יודעים הדין ויבוא לידי מכשול. וכבר כתב החפץ חיים, גילוח במכוונת תספורת שמגלחין כתער ממש ותולש השיער לגמרי ולא נשאר מאומה, המספר במ את זקנו לכאורה עובר על מה שכתוב ופאת זקנם לא יגלחו, ושומר נפשו ירחק מזה מאוד (ליקוטי הלכות לחפץ חיים מכות פ"ג עין משפט אות ז) וכידוע המכוונה שהיה בזמנו היה מכוונה ידנית שהשאירה יותר שערות ממה שהמכוונות החדשות, וכל פוסקי הדור אשר עמנו חיים היום ולהבדיל הרבנים נוחי עדן ז"ל אסרו (כמובא מכתביהם בספר סם חיים - בענין מכוונת הגילוח). ומי שנוהג על פי הגדולים המתירים את מכוונת הגילוח יש לו להתייעץ עם תלמיד חכם הבקי היטב בדינים אלו ובסוגי המכוונות לצאת מכלל ספק (ועיין עוד בתפארת אדם לחפץ חיים על איסור תגלחת הזקן, ובספר דעת רבתינו בענין מכוונת גילוח, וראה עוד בקונטרס תספורת הזקן. אמנם בספר מכוונת גילוח בהלכה [תש"ע] יצא באריכות שכל הגדולים שאסרו

שלחן ערוך

פְּתַעַר (ת"ה סימן כ"ה) . מִיָּהוּ נִרְאָה דְּתַחַת הַגִּרְוֹן לֵאמֹר לְחֹשֶׁךְ בָּזָה, הוֹאִיל וְאִינוּ עֹקֵר מְקוֹם הַפְּאֹת (ד"ע) . יֵא פְּאֹת הַזֶּקֶן הֵם ה', (לד) וְרָבּוּ בָּהֶם הַדְּעוּת, לְפִיכָךְ יֵרָא שְׁמֵיָם יֵצֵא אֶת כָּלָם וְלֹא יַעֲבִיר תַּעֲר (לה) עַל כָּל זֶקֶנוּ כָּלָל. (לו) וְאֶפְּלוּ תַּחַת (לז) הַגִּרְוֹן וּפֵת יוֹסֵף בָּשָׁם חֲנֻכָּת ר"י וְסִמָּ"ג. יב אִשָּׁה שְׂיִישׁ

~~~ דעה ברורה ~~~

כולל החז"א והסטייפלער זצ"ל ועוד אין הדין כמותם, ומנסה להוכיח שבשנה שהחפץ חיים הוציא את ספרו תפארת ישראל להתריע על גילוח הזקן, היה כבר בשנה ההיא בפולין סוג מכונה חשמלית מסויימת, אבל גם בספרו מבואר שישנם כל מיני סוגי מכונות גילוח וכל אחד מגלח בצורה שונה, וכתב שצריך להתייעץ עם רב מוסמך הבקי בהלכה ובפעולת המכונה) ועל כל פנים מי שמספר זקנו במכונת גילוח ולא בגוף המכונה אלא על ידי חתיכת פלסטיק שמחברים למכונה כדי שישלח וישאיר שיער, ומשאיר שער באורך כ- 6-7 מ"מ [כל 1 ס"מ הוא 10 מ"מ], לרוב הפוסקים אינו עובר על השחתת הזקן, אבל על דרך האמת אין לגלח הזקן כלל כפי שיבואר בסיעתא דשמיא בד"ה הגרון.

(לב) נזהרים כשמספרים במספרים שיעשה וכו'. ובמספרים שלנו קשה מאוד להיזהר בזה, וכנראה שאינו במציאות להיזהר.

(לג) והוי כתער. וגם משום חשש הרואים (בית מאיר).

(לד) ורבו בהם הדעות. כמבואר בארוכה בבית יוסף.

(לה) על כל זקנו כלל. ואפילו על השפה העליונה לפי שלדעת ר"ח שהובא בטור שני גבולות השפה הם מהפאות, ועל כן נמשך האיסור אפילו על כל אורך השפה (ט"ז סק"ג).

(לו) ואפילו תחת הגרון. והב"ח כתב שצריך להיזהר שלא יגלח תחת הגרון כלל, לא בתער ולא במספרים כעין תער, כי עיקר הפאה מהתורה היא במקום הגרירת ממש, ומדברנן בכל השיער שתחת הגרון, וכל זה כשמגלח עד סמוך לבשר, אבל אם משאיר קצת שיער שאינו מגלח אינו עובר על השחתת הזקן. ולט"ז (סק"ד) כל השער שתחת הגרון אין איסורו מהתורה אלא מדרבנן, שאסרו להעביר תער על כל מקום בגוף ואפילו על זרועותיו, לפי שדומה לתיקון הנשים, ועוד לפי שיעור הסנטר פעמים מושך אליו את עור הפאה. ולכן מותר לחתוך תחת הגרון במספרים כעין תער. וכן דעת הש"ך (סק"ז) שבמספרים מותר.

(לז) הגרון. וכל מה שביארנו עד כאן הכל הוא לפי עיקר הדין, אבל על דרך האמת סתרי תורה איסור גמור לגלח הזקן בכל צורה שהיא, וכבר הביאו כל האחרונים את דברי האר"י הק' ז"ל שלא היה מגלח כלל לא בתער ולא במספרים בשום מקום כלל, ורק בשיער השפה המעכבת את האכילה היה חותך במספרים. גם היה נזהר שלא ליגע בזקנו שמא יעקר ח"ו ב' משערותיו ונמצא פוגם ועוקר צינור אחד ח"ו (באר היטב סק"ה, ושיורי ברכה סק"י. ובקונטרס אחרון סק"א הביא מספר דברי יוסף סי' כה שבחלק הנסתר לא נצטוו אלא היחידים השרידים העומדים בסוד ה' אבל שאר העם הם בנגלה). ומה שהותר לגלח את השפה זה דוקא כשאינו חותך במספרים כעין תער אלא משאיר שער (עצי לבונה וכמו שכתב הרמ"א בסוף סעיף י).

ומה שאמרו שלא יגע בזקנו, זה לא שמענו שהיה נזהר האר"י ז"ל אלא בשבת קודש (יפה ללב ח"ט סק"א) ומה שיוצא מדברי האר"י ז"ל שהיה מקום לא ליגע בפאות ובזקן כלל, אזהרה זו אינה אלא אם אוחז בכוונה דרך כעס או חרון אף, אבל אם סורק במסרק שכוונתו ליפות צורת פרצוף היהודית בפאות ובזקן לכבוד השם יתברך ולכבוד שבת

לֶה זָקֵן, (לח) מְתָרֵת לְהַשְׁחִיתוֹ; וְדִינָה בְּהַשְׁחָתוֹ זָקֵן הָאִישׁ, בְּדִינָה (לט) בְּהַקְפַּת רֹאשׁ הָאִישׁ.

~~~ דעה ברורה ~~~

אפילו אם נופלים איזה שערות על ידי המסרק אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לתלוש (יפה ללב ח"ג סק"ג בשם המקובלים, וכן כתב הדרכי תשובה סקט"ו משו"ת כתונת יוסף חיר"ד סי' א לגבי הזהרת התוספתא שלא לעקור שער מהפאות והזקן).

ויש שאינם מגלחים שער השפה עד ששערות השפה ארוכות, ומפרידים אותם לצד ימין ולצד שמאל, ואיסור גמור הוא כיון שעושים זה כדי להידמות לגויים אנשי מלחמה שהיו עושים כן. ועוד שלפי חכמי הזוהר צריך שיהיו השפתים פנוים מכל צד בלי שיער ויש איסור חמור לגדלם, ועוד שלא ימלט מאכילת בשר בחלב כשאוכל חלב תחילה ואחר כך בשר אפילו ידיח הפה והשפה אלף פעמים אי אפשר שלא ישאר מפתיתי הגבינה בין השערות הללו ויבא לאוכלם אחר כך בבשר, ולכן שומר נפשו ירחק מהם, ולא ידמה כי אם לישראל קדושים (שלחן גבוה סק"ז).

ובפרט בעת התפילה יש להיזהר שלא יגעו שערות שפמו בפיו, ועוד שמטמטם המוח מלהבין ומעכב מלהוציא המילה בשפה ברורה (יפה ללב ח"ג סק"ג).
(לח) מותרת להשחיתו. כי בטלה היא אצל שאר הנשים שאין להם זקן ואינם בכלל הלאו (לבוש סעיף יב).

(לט) בהקפת ראש האיש. שנתבאר בסעיף ו שיש אומרים שמותרת להקיף ראש האיש ויש אומרים שאסורה להקיף ראש האיש ואפילו הוא קטן (ש"ך סק"ח, שלחן גבוה סק"ח. והאמת שהש"ך כתב רק שנתבאר בסעיף ו. והנה הבאר הגולה כתב וזה לשונו, קידושין לה ולדעת הר"ף והרא"ש וסמ"ג דשרו לכתחילה, עד כאן הרי שהבין שדעת המחבר לרמז לדעה הראשונה שכתב בסעיף ו להיתר). ולהב"ח אסורה מדרבנן להשחית זקן האיש.

התמונות בעמוד הבא נלקחו מספר

פאת זקנך

ישר כוח לרב הגאון רבי א. ח. עדס שליט"א

על הסכמתו לפרסם את התמונות להגדיל תורה.

תספורת של פאות שיש בה איסור של בל תקוף

במקרה שבתמונה אזור הפאות מתחיל כמצוייר בתמונה ואך מתר לגלח באופן נשאר באורך השעות חצי סימן

מי שיש לו קרחת - יש לחשב את גובה הפאות, מאותו מקום שהיה לו שער בתחילה

איזור פאות הראש הוא לפי הסימן שבתמונה

המוריד פאות הראש עובר בבי לאיון, לכן במקום הפאות יש להניח שער באורך של חצי סימן, האיסור גם אם מסיר ע"י מספרים

אין להעביר מכוונה עם מספר נמוך (באופן שאין נשאר חצי סימן) מעל האוזן ממקום הגבוה שבאוזן לכיוון הפנים

אסור להעביר תער מעל האוזן ממקום הגבוה שבאוזן לכיוון הפנים

בנילוח צידי הפאות מעל העצם עובר בבל תקוף

בנילוח הפאות לדקת מעל העצם עובר בבל תקוף

תספורת של פאות שיש בה איסור של בל תקוף

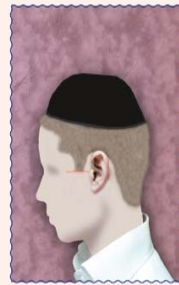
אין לגלח בתער אף בגרון

אין להוריד זקן בתער, והמוריד עובר בחמשה לאיון

יש מחמירים להשאיר את הפאות עד היכן שתגד האוזן מתחיל להפרד

מעיקר הדיון יש לגדל את הפאות עד סוף העצם

אין להסתפר עם מספרים מעל האוזן ממקום הגבוה שבאוזן לכיוון הפנים, דקשה לזוהר שלא יגזור שערה באופן שלא יראה בה חצי סימן

שלחן ערוך

יז

הלכות לא ילבש גבר שמלת אשה

סימן קפב – דברים האסורים משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב, ה), וכו'

ר' סעיפים

א (א) המעביר (ב) שער בית השחי ובית הערוה, (ג) אפילו במספרים (ד) כעין תער, (ה) מכין אותו (ו) מכת מרדות. במה דברים אמורים, במקום שאין מעבירין

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) הקדמה. ממצות לא תעשה שבתורה הוא איסור לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב, ה), ומשורשי המצוה להרחיק מישראל קדושים דבר ערוה, ועוד להרחיק כל עניין עבודה זרה, שדרכם של עובדי עבודה זרה היה בכך (הרמב"ם בספר המצות לאוין מ, חינוך מצוה תקמב) ועל דרך האמת כי בלבוש האשה בגדי איש או האיש בגדי אשה, משנה סדרי בראשית, וכאילו מהפך עליונים למטה ותחתונים למעלה, שהרי מהפך המקבל למשפיע או המשפיע למקבל, והזהיר מלעבור במצוה זו נותן כבוד להקב"ה וישמור לו חסדו בהיותו נאמן בבריתו (ילקוט יצחק מצוה תקמג בשם ספר מאה שיערים).

ולאו זה מנו מוני המצוות בשתי לאוין אחד לאיש והשני לאשה (הרמב"ם בספר המצוות לאוין מצוה לט, סמ"ג לאוין נט-ס, חינוך מצוה תקמב-תקמג, יראים שפה [צו]. בעל הלכות גדולות ל"ת קלג) אולם יש מי שמנה רק את הלאו של לא ילבש גבר שמלת אשה וכלל בזה איסור אשה ואיש יחד (ריבנו סעדיה בספר המצוות שלו קלב-קלג. ובטעמו עיין בביאור הג' ר' ירוחם פישל פערלא על הרס"ג). ולדעת הרמב"ם שנתבאר עובר גם בלאו של חוקות הגויים.

ויש אומרים שלכן שינה הפסוק וכתוב, לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי באיש האיסור הוא מיד בשעת הלבשה, אבל אצל אשה האיסור הוא שאחר הלבשה לא יהיה עליה כלי גבר כשהולכת בין האנשים (פנים יפות על התורה פ' כי תצא). ומדברי סופרים למדו מהפסוק לא ילבש שאסור לאיש העברת שער בית השחי ובית הערוה (רמב"ם עבודת כוכבים פ"ב ה"ט, ונמשכו אחריו כמה פוסקים וכן היא דעת המחבר) ויש אומרים שאיסורו מהתורה (היראים סי' שפה-שפו, ועיין שו"ת צמח צדק החדש סי' צג אות ד ובאותיות ז-ח שהאריך לבאר).

והגדולים מחויבים לחנך הקטנים בלאו זה שלא להלביש את הקטנים וכן שלא יתלבשו בעצמם, והאב מחויב להפרישו אפילו לובש מעצמו (ככל איסורים שבתורה) אבל לקטנים שלא הגיעו לחינוך מצוה זו מותר להלביש את כל סוגי הבגדים.

ויש מי שכתב שאיסור לא תלבש עובר גם המלביש את חבריו (ערוגות הבושם סי' קלח אות ג).

(ב) שער בית השחי וכו'. שהוא מתיקוני נשים (הרמב"ם עבודת כוכבים פ"ב ה"ט) ויש אומרים שכמו כן המעביר שער משאר אברי הגוף, ודוקא מאבר שלם אבל מחלק ממנו אפילו בבית השחי ובבית הערוה מותר (טורי זהב סק"א ובהגהת הט"ז).

(ג) אפילו במספרים כעין תער, מכין אותו מכת מרדות. אבל אם משאיר שיער ארוך עד שאינו כשיעור כעין תער מותר במספרים אפילו בבית השחי ובבית הערוה כיון שצורת תספורת זו אינו בכלל תיקוני אשה (שלחן גבוה סק"א). ויש אומרים שאסור אפילו

שלחן ערוך

אותו אָלָא נָשִׁים, כְּדִי שֶׁלֹא יִתְקַן עֲצָמוֹ (ז) תִּקּוֹן נָשִׁים. אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲבִירִין
אותו (ח) גַּם הָאֲנָשִׁים, (ט) אִם הָעֶבֶר אֵין מְכִין אוֹתוֹ. הִנֵּה: וְאֶפְלוּ לְכַתְּחִלָּה (י) עָלֶי (כ"ז
פ"ב דע"ז). רַק הַחֲזָרִים נִמְנָעִים בְּכָל מָקוֹם (ס"ג וּבְדִית יוֹסֵף בְּס"ג נ"י) וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קנ"ז. וּמִתָּר
לְהַעֲבִיר שְׁעָר (סָאָר) אִיבָרִים (יא) בְּמִסְפָּרִים בְּכָל מָקוֹם. בִּי מִי שֶׁמִּגְלַח בֶּל שְׁעָר
שָׁבוּ, (יב) מֵרָאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו, יֵשׁ אוֹמְרִים (יג) שֶׁמִּתָּר לוֹ לְגַלַּח גַּם שָׁל בֵּית הַשְּׁחִי

~~~ דעה ברורה ~~~

במספרים שלא כעין תער (כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף מהרשב"א סי' קו, ובשו"ת צמח צדק החדש סי' צג
אותיות א-ו הוכיח שכך עיקר לדינא).

(ד) כעין תער. או אפילו בסם (עץ חיים למהר"ץ סדר הנהגת ערב שבת אות יח בשם סדר היום דף לו ע"א ובשם
חמדת ימים).

(ה) מכין אותו. שעבר על מה שדרשו חז"ל על הפסוק לא ילבש גבר שמלת אשה, שלא
רק שמלת אשה ממש אסור אלא כל תיקוני אשה לנוי וליופי (ש"ך סק"א).

(ו) מכת מרדות. מדרבנן, וכשעבר על לאו דרבנן מלקים אותו שלוש עשרה מכות, אבל
כשאינו רוצה לעשות מצוה מהתורה מלקים אותו עד שיאמר רוצה אני (הר"ר דוד עראמה
בפירושו להרמב"ם שבת פ"א ה"ג) אבל אינו חייב מלקות ארבעים, כיון שגם לאחר הגילוח אינו
ניכר בפרהסיא (ט"ז סק"ו).

(ז) תקון נשים. שמיפות גופם, ולכן גם אסור לכחול בעיניו, ולצבוע בפניו במיני
צבעונים של אשה (נזיר נט. ברש"י) וכן אסור להתבשם בבושם המיוחד לאשה, אלא
במיוחד לאנשים שאין ריחו חזק, ומכל מקום מפני החשד לא יצא לשוק כשנודף ממנו
כל סוג בושם, אבל מפני הזיעה מותר להניח דיאודורנט כי אינו תיקוני אשה
(ח) גם האנשים. אפילו הם גוים, כיון שכבר נהגו. ועוד יש לפרש שהכוונה שנהגו כן
אנשים מישראל (רעק"א בשם הפרישה שנסתפק בזה).

(ט) אם העביר אין מכין אותו. אבל לכתחילה לא יעביר, ומדברי הגר"א (סק"ג) משמע
שכן דעתו להלכה.

(י) שרי. במקום שגם אנשים נוהגים להעבירו (ש"ך סק"ב) ומה שלא כתב הרמ"א בלשון
ויש אומרים כי אפשר לדחוק במחבר שמוותר להעביר.

(יא) במספרים. אפילו כעין תער, אבל בתער ממש אסור (ט"ז סק"ב, ש"ך סק"ג), וכמה שיעור
כעין תער נתבאר למעלה בסימן הקודם.

(יב) מראשו ועד רגליו. פירוש: מראש גופו ועד סוף גופו (פרישה, ש"ך סק"ד, כי בראש ממש אסור
לגלח את כל השיער כמבואר בסימן הקודם שאסור לספר את הפאות והזקן).

(יג) שמוותר לו לגלח וכו'. כי מזה שמגלח כל גופו ניכר שמגלח לרפואה כי אדרבה
לגלח את כל הגוף אינו יפוי אלא ניוול, ואפילו אם יאמר שהוא מכוון ליפוי מותר כי
אנו אומרים שודאי כוונתו לרפואה (בית יוסף) ויש אומרים שכיון שאומר בפירוש שמגלח
ליפוי אסור (הב"ח, ש"ך סק"ה, וכן משמע משלחן גבוה סק"ד).

ובית העֶרְוָה. ג (יד) אָסוּר לַחֲוֹךְ בִּידוֹ בְּשַׁעַר בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה (טו) בְּיָדֵי (טז) לְהַשְׁכִּיחַ, אֲבָל מוֹתֵר (יז) לַחֲוֹךְ (יח) בְּבִגְדוֹ (יט) לְהַשְׁכִּיחַ. ד' מִי שֵׁשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּבֵית הַשְּׁחִי וּבְבֵית הָעֶרְוָה, וּמִצְטָעֵר מִצַּד הַשַּׁעַר, (כ) מוֹתֵר (כא) לְהַעֲבִירוֹ. ה' (כב) לֹא תַעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי הָאִישׁ, (כג) כְּגֹן שְׂתָשִׁים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנַפֶּת אוֹ כּוֹבֵעַ (כד) אוֹ

~~~ דעה ברורה ~~~

(יד) אָסוּר לַחֲוֹךְ בִּידוֹ בְּשַׁעַר בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה כְּדִי לְהַשְׁכִּיחַ. משום איסור תלישת השיער, אבל מצד נגיעה בידו אין איסור אלא בערוה ממש, אבל בסמוך לו אין איסור מעיקר הדין לכל אדם, רק כיון שיכול לבוא לידי הרהור לכן מחויב להיזהר מצד תוספת קדושה ולהחמיר בדבר (ט"ז סק"ג). ויש אומרים שרק בבית השחי האיסור ביד כי יבוא להשירו, אבל בבית הערוה גם כשאינו מתכוון לחתוך שער אסור לחוך (ב"ח וש"ך סק"י).

(טו) כְּדִי לְהַשְׁכִּיחַ. את כל השיער שכך הוא תיקוני נשים שמסירות את כל השיער, אבל אם חוכח בידו ומסיר רק חלק מהשערות אין איסור העברת שיער כיון שאינו כדרך נשים (החסד לאברהם [אזולאי] בהגהותיו לשר"ע).

(טז) לְהַשְׁכִּיחַ. אבל כשאינו מתכוון לחתוך את השערות אלא לחפוף את השערות מותר אפילו שבשעת החפיפה יפלו כמה שערות (כנסת הגדולה הגהת הטור, וכנראה דעתו כטורי זהב).

(יז) לַחֲוֹךְ. בבית השחי ובבית הערוה (ט"ז סק"ג, ש"ך סק"י).

(יח) בְּבִגְדוֹ לְהַשְׁכִּיחַ. אפילו בבגד דק מאוד (לשיטת הט"ז סק"ג) ויש אומרים שבבית השחי מותר לחוך אפילו בבגד דק מאוד, אבל בבית הערוה מותר רק על ידי בגד עב שאינו מחמם (ש"ך סק"ו, משנה ברורה סי' ג סקט"ו מהחיי אדם) ולהב"ח רק בבית השחי מותר לחוך על ידי בגד אבל בבית הערוה אסור לחוך אפילו על ידי בגד עב.

(יט) לְהַשְׁכִּיחַ. כיון שאין בזה תיקוני נשים (הרא"ש בפירושו על הדף נט:).

(כ) מוֹתֵר לְהַעֲבִירוֹ. וכן מותר לסרוק זקן התחתון (משנה ברורה סי' ג סקט"ו).

(כא) לְהַעֲבִירוֹ. כיון שאינו מתכוין לנוי אלא להינצל מהצער ואין זה כדרך תיקוני נשים לנוי.

(כב) לֹא תַעֲדָה הָאִשָּׁה עֲדֵי הָאִישׁ. פירוש: לא תתקשט האשה בקישוטי האיש, שנאמר (דברים כב, ה) לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֹבֵר עַל אִשָּׁה.

(כג) כְּגֹן שְׂתָשִׁים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנַפֶּת אוֹ כּוֹבֵעַ אוֹ תַלְבַּשׁ שְׂרִיט וכו' או שתגלח ראשה כאיש וכו' כְּגֹן שִׁילְבַּשׁ בְּגָדֵי צִבְעוֹנִים וְחָלִי זֶהָב. שהרי לא כתבה התורה לא ילבש איש ואשה לא תלבש שאז היינו אומרים שרק מלבוש אסור ללבוש אלא כתבה התורה לא יִהְיֶה כָּלִי גֹבֵר, משמע שאסור אפילו דבר שאינו מלבוש, ולכן האיש הלוּבֵשׁ בְּגָדֵי צִבְעוֹנִים וְתַכְשִׁיטֵי זֶהָב בִּמְקוֹם שֶׁלֹא לֹבָשִׁים בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִים אֵלּוּ אֵלֶּא הַנָּשִׁים, בֵּין שֶׁהַמְּלָבוֹשׁ שׁוֹה לְבִגְד נָשִׁים בְּצוּרַת תְּפִירָתוֹ וּבֵין בְּצִבְעוֹ. וכן האשה הלוּבֵשֶׁת עַל רֹאשָׁהּ כּוֹבֵעַ וּמִצְנַפֶּת מִמְּלָבוֹשֵׁי הָאִישׁ לִפִּי מִנְהַג הַמְּקוֹם הַהוּא אוֹ שֶׁמִּגְלַחַת רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ אפילו באחד מהבגדים חייבים מלקות מהתורה (חכמת אדם כלל ד אות א).

(כח) תלַבֵּשׁ שְׂרִיּוֹן, (כו) וְכִיּוּצָא (כז) בּוֹ מִמְלָבוּשַׁי הָאֵיךְ לִפִּי מִנְהַג הַמָּקוֹם הַהוּא, (טור) (כח) אִזְּ שֶׁתִּגְלַח רֹאשָׁה בְּאִישׁ. וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִים (כט) וְחָלִי זֶהב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לִזְכָּשֵׁין אוֹתָם הַכֵּלִים וְאֵין מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחֲלִי, (ל) אֲלָא

~~~ דעה ברורה ~~~

(כד) או תלבש שריון, וכיוצא בו ממלבושי האיש. כי דוקא דרך לבישה אסרה התורה אבל דבר שאינו דרך מלבוש כמו להחזיק את השריון בידה מותר (מדיוק לשון המחבר והרמב"ם, וכן הוא בחינוך סי' תקמב) אבל יש אומרים שאפילו אשה ההולכת בידה עם מקל לנוי חייבת מלקות שכן הוא דרך הגברים, ואם בשביל שלא תפול מותר (חכמת אדם סוף כלל צ, וכן הוא ברש"י נזיר נט. ועיין בינת אדם שם).

(כה) תלבש שריון. שהוא בגד המגן על הלוּבְשׁוּ מפני מכת חרב במלחמה, ואסור לה ללבושו אפילו שלא בשעת מלחמה (לחם ושמלה על תרגום אונקלוס פ' כי תצא).

(כו) וכיוצא בו. ובתרגום יהונתן (פ' כי תצא) כתב שלא תלבש תפילין וציצית. ויש אומרים שאינה עוברת (בית הלל, שירי ברכה סק"ב) אך יש לה להימנע משום יהורא (הרמ"א בא"ח סי' יז לגבי ציצית).

(כז) בו. אבל מי שגרה בישובי ספר שיש חשש סכנה מותר לה לאחוז בנשק (שו"ת אגרות משה חא"ח ח"ד סי' עה אות ג, וכעין זה בשו"ת יחווה דעת ח"ה סי' נה). וכל ההיתר הוא רק למי שגר שם שזהו מקום מושבם, אבל אסור לאשה להיות שומרת על ישוב או לעמוד בכניסה למקום שדרוש שמירה ולאחוז נשק בידה, שהרי אינה חייבת להיות שם.

(כח) או שתגלח ראשה כאיש. ותשאיר את מקום הפאות כאיש, אבל אם מגלחת כל ראשה אפילו מקום הפאות אין זה גילוח כאיש (עצי לבונה ד"ה בהג"ה, שו"ת חקרי לב י"ד סי' ל. וגם מי שהסביר שכוונת המחבר שלא תגלח ממש את כל ראשה כאיש שמגלח ואפילו שהיא מגלחת גם במקום הפאות, מכל מקום כל האיסור הוא לבלות אצל אדם נהגו רבים שאשה נשואה מגלחת כל שער ראשה משום צניעות או גדר לאיסורים, וכיון שעושה כן לצניעות ולא בכדי להידמות לאיש אין איסור, וכמבואר בפתחי תשובה סק"ב).

(כט) וחלי זהב. תכשיט זהב.

(ל) אלא הנשים. אבל מלבוש שוה לאנשים ולנשים מותר ללבושו כי האיסור הוא רק במלבוש שצורתו משונה (דרכי תשובה סק"ג משו"ת אהלי יעקב סי' ע). ולכן בזמן הזה שדרך הרבה אנשים שלובשים טבעת עגולה וניכר טבעת זו מטבעות הנשים מותר ללבושה אפילו שאין עליה חותם, במקומות שגרים גם מי שנוהג ללבוש, אבל בשכונות שגרים שם רק מי שאינם הולכים בטבעת כלל אם כן באותו המקום אסור לאיש ללבוש טבעת, שהרי הכל לפי מה שנוהגים ללכת במקום ההוא (כי הנה בשו"ת תורה לשמה י"ד סי' ריד פסק טבעת

שיש עליה חותם מתכשיטי האיש הוא וכשאין עליה חותם מתכשיטי האשה, ולפיכך מותר האיש לצאת עם טבעת שיש עליה חותם, ומותרת אשה גזברית לצאת בטבעת שיש עליה חותם כיון שלצורך מלכתה לובשת לחתום על אגרות, ובשו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' רלז הסתפק אולי בזמנינו אין לובשים כלל טבעת אם כן אפילו טבעת עם חותם יהיה אסור לאיש ללבוש, ונשאר בצריך עיון. אבל לפי מה שנתבאר בתחילה שאם דרך אנשים אפילו גוים ללבוש מלבוש מסויים, וכל שכן שבזמן הזה הרבה מבני ישראל לובשים טבעת עגולה והיא להם לכבוד, אם כן במקום שנהגו כן אין בזה איסור לא תלבש, אלא שאצל היראים והחרדים לא נהגו ללבוש טבעת כלל ואם כן במקומות שגרים שם רק היראים והחרדים באותו מקום אין הדרך ללבושו ואסור משום לא תלבש).

שלחן ערוך

כא

(לא) נָשִׁים. הָגָה: (לב) וְאֶפְלוּ בְּאֶחָד מִן הַבְּגָדִים (לג) חֲסוּר, (לד) אֶחָד עַל פִּי שְׁנַיִם בְּאֶחָד בְּגָדֵיהֶם שֶׁהוּא אֵינָם אֹרֵץ אֹרֶץ (לה) אֶשֶׁה (ו) בֵּית יוֹסֵף. (ז) טוֹמְטוֹם (זא) וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס (לב) חֲסוּרִים לְהַעֲטוֹף (לט) בְּאֶשֶׁה.

דעה ברורה

(לא) נשים. אבל אם הוא במקום שאין הנשים לובשות את סוג התכשיט הזה ואיש אחד לבשו אינו לוקה (ב"ח, ט"ז סק"ה).

(לב) ואפילו באחד מן הבגדים. ואפילו בגד זה הוא מהבגדים הפנימים שמתחת לבגדים ואינו נראה (ויש לעיין בזה).

(לג) אסור. וחייב מלקות כיון שבבגדים ניכר לרבים השינוי בין איש לאשה (ט"ז סק"ו). (לד) אף על פי שניכרים בשאר בגדיהם שהם איש או אשה. וכל האיסור ללבוש בגדי איש לאשה ולהיפך זה כשהבגד עשוי לנוי וקישוט, ולובשתו להדמות לאיש או להיפך בדרך נוי וקישוט, אבל אם לובשו כדי להגן מפני החמה או צינה או גשמים מותר ללבושו (ב"ח, ט"ז סק"ד). ואפילו להדמות לאיש או לאשה אין איסור אלא בדברים שעשויים לנוי וקישוט אבל בדברים שאינם עשויים לנוי וקישוט מותר (ב"ח, וכן בשו"ת אבני צדק ח"ד סי' עב, ועמק הנציב על הספרי פ' כי תצא, וחסד לאברהם סי' עב). ולדעת הש"ך כל זה רק בתיקוני אשה, כמו שלובש בגד אחד של אשה, ואז אסור ללבושו דרך נוי וקישוט, אבל מותר ללבושו להגן מפני הצינה וכדומה, אבל ללבוש את כל הבגדים עד שלא יהיה ניכר כלל שהוא איש או להיפך אסור אפילו אם כל מטרת לבישתו היא רק להגן (ש"ך סק"ז). ויש אוסרים אפילו בבגד אחד של אשה אפילו מפני הקור או הגשמים (מעשה רקח על הרמב"ם, ובינת אדם אות עד, וביד הקטנה ח"ב סק"ו מהלכות עבודה זרה סקפ"א ודברי חיים ח"ב סי' סב).

ובשלחן ערוך אורח חיים (סי' תרצ"ז סעיף ח) כתב הרמ"א מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא. והב"ח כתב שיש לבטל מנהג זה, הן בפורים או בשמחת נישואין, והשומע לאסור תבוא עליו ברכה כי יש הרבה מכשולות חס ושלום מזה כשהולכים ביחד בלי היכר איש או אשה (ט"ז סק"ד, וכן משמע בש"ך סק"ז) והרבה גזירות וחורבנות נולדו על ידי זה ואשרי המבטלה (באר הגולה סק"ז). אבל אם כל המלבושים של איש ורק מלבוש אחד של אשה וניכרים הם, אפשר שאין למחות בהם (משנה ברורה שם סק"ל בשם הפרמ"ג) והכנסת הגדולה והשל"ה הזהירו להרחיק מזה (משנה ברורה שם). ובשעת מלחמה שאם ישנו בגדיהם של איש לאשה או להיפך ינצלו יכולים ללבוש ולהינצל (ספר חסידים סי' ר' והביאם הפוסקים).

(לה) אשה. ולכן אסור לאשה ללבוש מכנסים המיוחדות לאיש, אבל מכנסים שצורתם משונה משל איש נחלקו הפוסקים האם מותרת ללבושו מצד לא ילבש (בשו"ת אבני צדק ח"ד סי' עב כשלובשים אותו מחמת הקור וגם הוא משונה משל איש, וכן פסק בשו"ת יביע אומר ח"ו סי' יד אות ו-ז להתיר כיון שכבר נהגו נשים ללבוש נעשה כמלבוש השוה לאיש ולאשה. אולם במנחת יצחק ח"ב סי' קח פסק שאיסור גמור הוא, ואפילו שהם בצבעים שאין אנשים לובשים מכל מקום עדיין שם מכנסים עליהם והוא מיועד לאיש, וכן הוא בשו"ת שבט הלוי סי' סג, שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' סב, וכן כתבו כל גדולי ישראל בכרוז שיצא בשנת תרצ"ז, עיין צניף מלוכה עמוד נט בהערה י). אבל כשהולכת לישן מותר ללבוש מתחת הבגדים מכנסים, כיון שאינה לובש כדי להידמות לאיש רק מחמת הקור וגם שזה משונה ממכנס של איש ובפרט שעושה כן גם בשביל צניעות.

(לו) טומטום. שמינו סתום ולא נודע מה הוא.

ו (מ)אסור לאִישׁ לְלַקֵּט אֶפְלוֹ שְׁעַר אֶחָד לְבֶן מִתּוֹךְ הַשְּׁחָרוֹת, (מא)מִשּׁוּם לֹא יִלְבֹּשׁ (מב)גָּבֵר (נְקָדִים כב, ה) וְכֵן אֶסּוּר לְאִישׁ (מג)לְצַבֵּעַ (מד)שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת (מה)שְׂיָהוּ (פֶּת יוֹסֵף) (מו)שְׁחָרוֹת, אֶפְלוֹ שְׁעָרָה (מז)אַחַת. וְכֵן אֶסּוּר לְאִישׁ לְהִסְתַּבֵּל בְּמִרְאָה. (ועי' לְעֵיל (מח)סִימָן (מט)קנ"ו).

~~~ דעה ברורה ~~~

(לז) ואנדרוגינוס. שיש בו זכרות ונקבות.

(לח) אסורים להתעטף כאשה. בעטיפת הראש ובכל לבושי נשים (מלאכת שלמה ביכורים פ"ד ה"ב) כיון שהם ספק איש ספק אשה.

(לט) כאשה. ומסתפרים כאנשים (חדרי דעה דף עג, ומה שכתוב בש"ך סק"ח מהכל בו ולא יגלחו ראשם כאיש, צריך לומר כאשה).

(מ) אסור. מדרבנן (הגר"א סק"ב, שלחן גבוה סק"ט) ויש מי שפירש שכוונת המחבר אסור מהתורה ולוקה (באר הגולה סק"ח, לדעת המחבר, לפי מה שפסק בבית יוסף ותמה שהיה לו לפרש, גם בשלחן גבוה שם הקשה כן ונשאר בקושיה).

(מא) משום לא ילבש. אבל מי שיש לו ריבוי שערות בידו ומתבייש מזה מותר להסירם (מרדכי שבת פרק במה טומנים ס' קמז. וביאר בשו"ת ישכיל עבדי ח"ח סי' יז אות ו-ז שההיתר אינו בגלל שאינו מתכוון לנוי אשה אלא משום שזה שינוי מהרגיל בגברים. וכ"כ בים של שלמה למהרש"ל יבמות פ"ב יז) והוא הדין בשער שעל גבי האוזן (שו"ת ברית הלוי ח"א סי' צח) או באף, או מי ששערות גבות עיניו מתחברים אחד לשני יכול להסירם.

(מב) גבר. ויש אומרים שכמו כן אסור לאיש לגלח פאת זקנו משום לא ילבש גבר ואפילו במסרים שלא כעין תער (שו"ת צמח צדק החדש סי' צג אותיות ח-י). אבל כשגדלו הפאות יותר מהשיעור מותר לחותכם ואין בזה משום לא ילבש (וכמו שכבר הובא בסי' הקודם שהאר"י הק' ז"ל נהג לגלחם כשהגיעו עד פאת הזקן). ולגדל שערות ראשו כאשה אפילו לדעה המתירה משום חוקות העמים אסור משום לא ילבש, וכשמגדל ולא כאשה אינו עובר על לא ילבש [אלא שבתפילין יש חשש חציצה]

(מג) לצבוע. אפילו לא על ידי צבע אלא על ידי כדורים וסמי רפואה (שו"ת אגרות משה ח"ח סי' פב).

(מד) שערות לבנות שיהיו שחורות. כי זה נוי אשה, אבל להיפך לצבוע שער שחור ללבן מותר אפילו לכתחילה (ט"ז סק"ז).

(מה) שיהיו שחורות. אבל בשעה שהשערות עדין שחורות מותר לעשות כל פעולה כדי שימשיכו להיות שחורות ולא יתלבנו במהרה (כמו ששמע מלשון השבילי אמונה [נכד הרא"ש] נתיב רביעי השביל הראשון)

(מו) שחורות. ומי שנתלבן חצי זקנו ופאה אחת והחצי השני נשאר שחור יש שהתיר לו לצבוע כדי שלא יהיה לבוז בעיני כל (שואל ומשיב ח"א סי' רי, ובמנחת פיתים כאן, שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כג להלכה ולא למעשה, שו"ת אבני זכרון ח"ג סי' לט כל זמן שאין מתלבנים השערות בטבע, ובשו"ת בית היוצר יו"ד סי' מה התיר לצבוע על ידי גוי והוא לא יסייע כלל) ויש שאסרו, ואם רוצה יצבע כל זקנו ללבן ואז כבר לא יהיה לבוז (שו"ת מהר"י אשכנזי חו"ד סי' יט ודרכי תשובה סק"ז בשם שו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' סב, וערך שי ומהר"ם שיק חו"ד סי' קעב-קעג, ובשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמג אסר אפילו לאיש בן שלשים שנתלבנו חצי זקנו, שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קיא אות ג וח"ו סי' קיח אות ג).

וכשרק מהשומא יוצאות שערות לבנות יש שהתיר, כיון שהשומא זה כמו מום וברפואת מום שבגוף אין איסור לא תלבש (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פא).

שלחן ערוך

כג

דעה ברורה

וכשאינן כוונתו ליפוי כלל אלא לתועלת מעשית כמו שרוצה לצבוע זקנו להיראות צעיר ויהיה לו יותר קל למצוא עבודה יש שהתירו (שו"ת לבושי מרדכי סי' כד, שו"ת שרידי אש ח"ב סי' פא, שו"ת אגרות משה יר"ד ח"ב סי' סא ובתנאי שאין בו אונאה שיעבוד בזריזות ויעילות כצעיר, ובאר"ח ח"ד סי' עה ענף ג, ומנחת יצחק ח"ו סי' פא). אך יש שלא התירו לצבוע לשחור אלא לאדום (שדי חמד מערכת למ"ד סי' קטז ד"ה ולא, כי בצבע זה אינו תיקוני אשה).

(מז) אחת. ואפילו על ידי גוי אסור לצבוע, כי לא פעולת הצביעה אסורה אלא אסור לאיש להיות צבוע כאשה (מהרש"ם ח"ב סי' רמג-רמד).

(מח) סימן קנ"ו. סעיף ב. שדעת הרמ"א שם שכל זה במקום שלא מסתכלים במראה רק הנשים, אבל במקום שגם אנשים מסתכלים מותר, ואם עושה לרפואה או בכדי להסיר כתמים מעל פניו או נוצות מראשו מותר להסתכל, עד כאן. והחברים נמנעים מלהסתכל אפילו במקום שגם אנשים מסתכלים (הר"ן ע"ז פב, וגליון מהרש"א, ובערך לחם, רעק"א משו"ת גינת וורדים כלל ס סי' יב. ובביאור הגר"א שם אסר מעיקר הדין).

(מט) בירור הלכה: קנ"ו. מי שיש לו כתמים אדומים על פניו מחמת החמה מותר להסירם על ידי רפואה, ולא נחשב כנוי (שו"ת לבושי מרדכי סי' ק, אמרי דוד סי' קעד) וכן מותר להסיר שאר פצעים כמו פצעי בגרות וכדומה שאינו נראה נאה (כ"ל). אבל לעשות ניתוח פלסטי לשנות צורת העור בלי שיש לו פצעים וכוויות אפילו במקום שאין חשש סכנה כלל אסור. אבל ישור שיניים מותר אפילו שכוונתו גם ליפוי כיון שבמציאות זה גם לבריאות השן ולפעמים גם החניכים בולטים עד שמישרים את השן.

~~~ דעה ברורה ~~~

תנו רבנן

מכתב מהרה"ג ר' יוסף יהודה גרינוולד שליט"א

נהנתי מאד ממה שכתבת לגבי מוח אחד, ואני אישית שאלתי את גדול הפוסקים הגאון הרב אלישיב זצ"ל, לפני כעשרים וחמש שנים על אשה שמטפלת עם בדיקת השריר ושאלות שונות ועם צבעים, וכך בדיוק היתה תשובתו הרמה, שהיות ואיננה אומרת שום השבעה הרי זה אינה כישוף, וגם אין בזה משום דרכי אמורי משום שלפי מה שסיפרתי הרי רואים בזה תועלת וא"כ אין בזה שום חשש,

ואני ראיתי בזמננו הרבה שמוחים על זה מאוד, וישנם בין המוחים שאין יודעים אפי' על מה הם מוחים ואינם מבינים בכלל מה זה, אבל שמעתי מהרה"ג רבי מנשה רייזמן שליט"א שאמנם במוח אחד הפשוט אפשר שמותר אבל יש בזה דרגות וישנם אופנים שאומרים תיבות משונות לפני הטיפול שבזה יש ממש חשש כישוף וע"ז, ואיני יודע בברור מזה רק שמעתי ממנו ולא ביררתי עדיין, תודה על המילים, וכתיבה וחתימה טובה

יוסף יהודה גרינוולד

ואלה יעמדו על הברכה שנדבו מהונם להדפסת הדעה ברורה

הלימוד היום לעילוי נשמת מרת שיינדל ע"ה בת הר"ר נחום דוב ז"ל פינקלשטיין נדבת בני משפחתה שליט"א לרגל השלושים
יעקב מנצר ביטוחים 02-537003 לעילוי נשמת אביו הרה"ח ר' מנחם יהודה בן הר"ר אלעזר חיים ז"ל ואמו מרת פנינה בת הר"ר יעקב ע"ה הונצח על ידי ידידינו בנם הרה"ח ר' יעקב מנצר שליט"א
מעוניינים לשמוע על פרשת שבוע אמונה הלכות ענייני דיומא וחידות ועוד הכל בקו התורני במספר 0548516272 באישור גדולי ישראל ובפיקוח רבנים ובנשיאות האדמו"ר מפיאסצנא שליט"א

לשאלות הלכתיות - הערות - תרומות והנצחות: אשר הורביץ. רחוב אהליאב 34 י-ם.
פלפון 0573127341
דוא"ל asher7321@gmail.com בנק המזרחי סניף 417 חשבון 168880 כל הזכויות שמורות